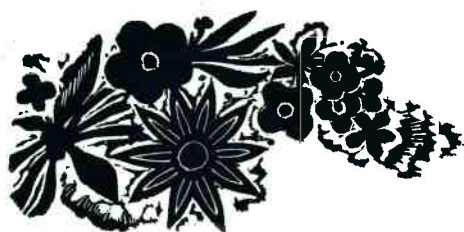

NORS NELABAI GRAKŠTI * PINIGŲ KAIP IKLOTŲ GAUSI

ŽEMAITĖ PETRAS
KURMELIS

ŽEMAITĖ PETRAS
KURMELIS

ZEMAITĖS

CXXX

GIMIMO

METI

NĖMS

VILNIUS • 1976

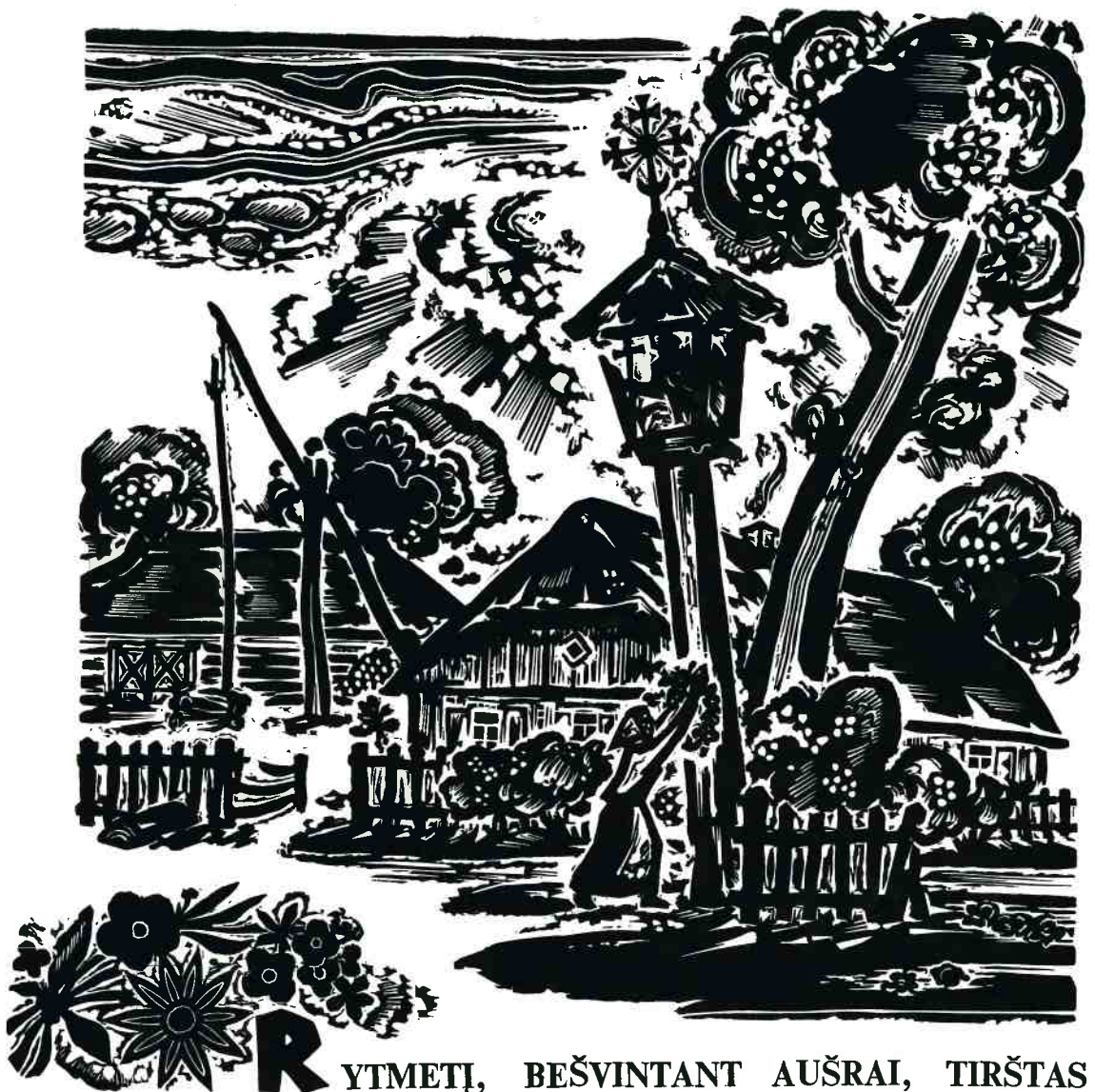

ILIUSTRAVO MEDŽIO RAIŽINIAIS
ANTANAS KUČAS

ZE
PETRAS MAI KURMELIS
TE

RYTMETĮ, BEŠVINTANT AUŠRAI, TIRŠTAS RŪKAS APDENGĖ VISĄ PASAULĮ TAIP STORAI, JOG TEKANČIOS SAULĖS SPINDULIAI NEPERSIMUŠĖ ligi žemės, skleidėsi ten pat dangėse, anapus rūko; todėl rytmečiuose truputį šviesesni ir baltiesni buvo

debesys. Rūkas, kybodamas ore, medžių šakas ir lapus taip sudrėkino, jog menko vėjelio pakrutinti medžiai bėrė stambiais lašais gulintį ant lapų vandenį. Aukštai kildamas didesnis vėjas gainiojo ir sklaidė rūką. Vienas, žemyn guldamas, sušlapino ir be lietaus aplijo visą paviršių žemės stora rasa; kitas, kildamas aukštyn, virto debesimis ir sklaidėsi po padangę. Kur-ne-kur truputį praskilo. Pro tuos plyšius spykstelėjo saulės spinduliai ir vėl užsitraukė. Maišėsi, stumdėsi, lėkė padangėmis stori mūrai, o apačioj saulės balo ir kas kartas plonėjo. Saulelė iš pradžios nuoga, be spindulių, balta ir prigesusi, tarytum mieguosta, žioruodama per rūką, pamažu kilo aukštyn. Paskui, praskleidusi debesis, drąsiai kvėpė auksuotą šviesą ant blizgančios rasotos žemės. Visa padangė, nusipraususi vėsioje rasoje, linksmai prašvito.

Žmonės džiaugėsi gražiu šventu žolinės rytmečiu. Kur tik kreipsiesi arba akį užmesi, visur numanyti šventė. Po laukus žmonių — nė gyvos dvasios. Užtai keliai ir takai pilni, būriai kaip vilnyte vilnija: pėsti, raiti, važiuoti, kits kitą pralenkdami, visi skubėjo į bažnyčią. Kiekviena moteriškė su žoline kaip su šluota rankoj, suskinta visokių lauko žolelių. Kur senesniųjų, mažne kiekvienoj žolinėj, riogsojo išsisklaidęs piktadagis.

Pilnas jau šventorius, pilnas miestelis žmonių. Špitolės kieme ir pašventoryje pilnai pristatyta vežimų, o vis dar tebeina ir tebevažiuoja keliais, tarytum nė gyvos dvasios nebeliko po kiemus ir sodas: visi sutvino į bažnyčią. Pagaliau jau vežimai retyn, bet ir vietos apsistoti kaskart mažyn. Dar vienas atvažiavo ir apsistėjo pašventory. Vežimėlis dailus, naujitelaitis, širva riebia kumele pakinkytas, susisėdę vyras su pačia ir pora vaikų ant kojų. Boba išlipo, vaikus iškilnojo, nuo drabužiukų nupurtino šapus, aptaisė, žolinės kotą, kurioj piktadagis kėksojo, suvyniojo į nosinę, knyga antroj rankoj, ir nuėjo į bažnyčią. Vaikai, įsikibę į skvernus, nubėgo kartu. Vyras pasilikęs taisėsi ir šėrėsi kumele.

— Na, na! Kad ir dėdė įsitaisęs gražų vežimėlį, — tarė prieidamas jaunėsnis vyriškis. — Naujitetaitis, ką tik padirbtas... Pirkais ar dirbinais?

KITS KIŤA, PRALENKDAMI,

VISI SKUBĚJO

I BAŽNYČIA

— Argi nepažįsti Petro Kurmelio darbo? — atsakė pirmasis.

— Ką čia gali pažinti. O kas kaustė?

— Ogi jis pats. Kam jis apsiūma padirbti, tai jau viską nuodaliai padirba ir apkausto, tik sėsk ir važiuok.

— Kad nagai, tai nagai!.. — gyrė Zolys čiupinėdamas. — Tai mano artimas giminaitis — jo motina Zolaitė. Bet kai įsimušė į turtus, nebesigiminaujame — žinoma, aš biednas...

— Et, neteisybė! — gynė Gorys. — Prie jo nėra nė kokios didystės, nebent gaišti nenori tuomet, jei nesišneka su kuo. Kiek jis turi prisidirbęš šėpų, skrynių, šlajų, brikų... Neimtumei už keletą mažne šimtų.

— Giminaitis tavo ar ne, bet tikrai išmintingas ir darbininkas vaikas. Bėda tik jam dabar, kad motinėle visai pasilpo: paliks vargšas be šeimininkės, jau ir dabar kaip jei neturįs. Senikė mąža belipa iš lovos. Daktaras nebeapsiūmąs išgydyti.

— Ko jis laukė šio laiko nevedęs, būtų beturįs šeimininkę! Arba dabar turi subružti. Ko neperši, dėde? Ten pat esi, arti. Tuomet nebe laikas bus lakstyti, kai jau nė kokios nebeliks.

— Et! — pamojo Gorys, — piršau keletą; bet jis vis atbulas. Kokią tik papiršk, — rodos, ir dorų linkėjau, — niekaip negalėjau pataikinti, vis tai šis, tai tas jam netikęs. O nė prie vienos nuvykti nesiduoda. Nesuprantu, ko jis ieško? Šit ir jo bėrukas: mat, raitas atjojęs. Privesk ėmęs prie mano vežimėlio — teėdie.

Zoliui blykstelėjo per galvą, pamanė sau:

— Žinau, ko jis ieškojo: aš antštiksiu.

— Pasenterėjo vaikas ir paliko angus vesti, — tarė Zolys, rišdamas arklį. — Visada, kol jaunas neparsiveda pačios, senesniam jau sunku prisirengti.

— Tai bėrukas, kaip mūras arklys.

— O kokie jo visi gyvuliai! Tai miela malonu! Be galo jam klojasi, viskas jiems kaip rūgte rūgsta: nutrauks veršius, nors nė nuo šalies neik; kumeliai net žvilga, arba paršeliai antai kaip iš pieno plaukę. Kas žino, motinėls tai ranka, ar taip ir Petruai seksis? Bet kaip dabar, gyvenimas kaip rietėte rieta. Žinoma, prie to ir prievaizdos reikia.

Užėjo suma. Visi žmonės iš patvorių sulindo į bažnyčią. Po pamokslo visi sušilę suplukę skubėjo, grūdosi laukan, pavėsy ieškodami atgajaus. Petras Kurmelis, taip pat išsiritęs iš bažnyčios, šluostėsi nuo kaktos prakaitą. Vyras jau sumitęs, aukštas, stambus, truputį susimetęs į kuprą; rankos kietos kaip geležinės, sutrintos, pajuodusios nuo darbo; plaukai ir uostai juodi, bėras iš prigimimo, saulės nudegęs, rodėsi dar juodesnis; akys mėlynos, truputį įdubusios ir apsirukšlėjusios, rodė nebe pirmąją jaunystę. Senovės drabužiai apstūs, apdribę, dar didžiau jį senino. Švarkas rudo milo, kelnės ir vestė languoto čerkaso, batų aulai sulig keliais, dideli ir stori, po kaklu skepetukas storai pagumūturiuotas, kepurę plačiausiu viršum rankoj nusitvėręs. Ėjo sunkiai, dideliais žingsniais: rodėsi, kojų nepavelkęs. Zolys prisartiņęs, pasitraukęs jį į pasienį, ėmė kalbėti:

— Girdėjau, Petreli, prastas naujienas, jog tavo motinėle pasiligojo.

— Visai prastos, — atsidūsėjo Petras. — Prastos, o ką darysi? Nuo dievo valios neišbėgsi.

— Reiks jau tau, vargše, vesti. Ne dieve numirtų, kurgi dingsi, be šeiminkės palikęs? Verčiau lig laiku pasiskirk kur turtingą mergą, kur su keliais šimtais, tai bent pajusi, — širdingai kalbėjo Zolys. — Nors ir pliką paimtumei, žinau, jog gyvensi; bet vis pačią reikia pačios vietoje laikyti, ta mergos vietos neužims. Turtingą bentgi turėsi iš ko laikyti. Nors šį kartą apsitenki su savo, bet ilgainiui gali labai juoda diena ateiti... O tuo tarpu ir palūkos ne pro šalį.

Patiko Petruai Zolio patarimas, net akys jam atšvito.

ARGI NEPAZISTI
PETRO KURMELIO DARBO?

— Teisybę, dėde, kalbi, teisybę, — tarė Petras. — Aš ir pats taip maniau. Bet kame šiuos laikuos tie šimtai bėra? Visi nuplikę, prasiskoliję, nė prie vieno kišenėj pasiutusios kapeikos nerasi.

— O dukters išpuoštos dėlto kaip lėlės, — pridėjo dėdė.

— Vesti zgaunai reikėtų; nežinau, kaip verstis...

— Jei manęs klausysi, — tarė Zolys, — aš tau veikiai priteiksiu. Nors nelabai grakšti, bet pinigų kaip įklotų gausi.

— Susimildamas, kame taip užklumpei? — klausė Petras.

— Ogi mūsų mėdininkas Kupstys supelėjusių turi gumaškų. Kiek jisai turto prisikrovė iš pono miško. Kiek tų rąstų arba aktainių sulindo jam į kišenę, o niekur skatiko neišleidžia: mergos nepuošia, maisto vėlek neperka! Vienas puspūrėlę, kitas uždaro sklypelį... Kiekvienas meilija, kad miške jo nematytų, o medininkui vis ne pro šalį... Kupstys gudrus — nesigarsina. Bet man antai sakė: „Kad mano Marcikei kur dorai atsitiktų, sukrapštyčiau ligi penketo šimtukų.“ O dar sūnūs jo tokias brangias algas ima po dvarus — ir tie mestų seseriai po keletą dešimtų. Jei nori, tuojau išperšu: ten merga nors ir be kraičio, bet storai pinigūota, tikrai geras kašnis: nebe vienas galanda dantis, ir tau bus ne pro šalį.

Atsiminė Petras matęs Marcikę, arklių ieškodamas: miške nejučiomis užkropęs besitvarsančią uogose. Atminė, jog drūta, raudona, dikta merga, tik be galo juodais marškiniais buvo apsivilkusi. Tai niekis, — pamanė, — pamatysime toliau.

— Pinigus pirm jungtusių atiduos, žinoma, slapta, — tęsė toliau Zolys. — Nė užrašo nė kokio nereikalaus. Prisivengia pono. Pabuvęs dar keletą metų medininku, sukrautų dar antra tiek. Paskui priimsi senius nukaršinti — jums ir visi grašgaliai patapės. Ir tai bus ne pro šalį.

Petras galvojo. Zolys patyliais šnekėjo:

— Ogi su mišku? Kokį turėtumei kirtį!.. Kupstys svetimam nelabai tesibrangina, o kaip žentui — tai vežtumei ir vežtumei, kiek tik arkliai

valiotų: prisitiektumei medžiagos visam amžiui, liktų dar ir vaikams. — Patyliais dar tęsė: — Mišką vogdamas, nenusidėsi: ponas jo nelaistė. Dievas visiems užaugino. By tik niekas negaudo ir nebaudžia — kirsk, kiek tik bevalioji!

Zolio kalba labai mėgo Petru. Kol tik mišparai pasibaigė, Zolys be perstojo šnibždėjo, girdamas gerą kąsnį. O Petras galvojo apie šimtus ir apie veltui kertamą mišką.

Po visam, einant per miestelį, mergos, kaip tyčiomis, painiojosi jam po kojų. Kai kurios juokdamos kibino:

— Petrai, lėkime namo!

O Petras ėjo rimtai, nes neturėjo mados rodyti dantis su mergomis. Nesijutęs užklumpė pakarčemy Zolį su Kupsčiu. Zolys vedėsi Kupstį alaus. Kartu nepaliko nė Petro. Tas, nors atspiromis, bet turėjo dėdės klausyti. Vičvienaitę stiklinę teišgėrė Petras, bet Zolys beveizint suderino juos, ir Petras prižadėjo ši vakarą pat atvykti su Zoliu į jo namus.

**VAŽIUOTIEJI, RAITIEJI IR PĖSTIEJI ŠEN TEN GAIŠAVO,
O PĖSČIOS MOTERIŠKOS VISŲ PIRMA IŠSIPYLĖ — VĖLEK,
KAIP NUO RYTO TRAUKĖ ANT bažnyčios, taip po visam būriais
grįžo ant namų. Tebebuvo dar laiko — saulė ką tik iš pietų iškrypusi.**

NORS NELABAI GRAKŠTI * PINIGŲ, KAIP ĮKLOTŲ, GAUSI

Todėl mergikės neskubėjo keliauti. Susirinkdamos po kelias,ėjo juokdamos. Užginė kitą būrelį, kely toliau užginė dar daugiau: pasidarė didelis būrys. Šnekėdamos klegėdamos pasakojo, ką kuri šiandien bažnyčioj ar miestely pastebėjusi.

— Ir Petras Kurmelis šiandien taip švytravo, — tarė viena. — Tur būt, jau mėtrigauja vesti?

— Anoks ne švytravimas! — juokėsi kita. — Kaip tik atmenu, vis tas pats jo rudinis švarkas, dryžinė vestė...

— Tur būt, ir kepurė žieminė?

— Kaipgis, ir batai veltiniai! Ka, ka, ka!.. — juokėsi visos.

— Juokitės, juokitės, — tarė už visas senesnė, — o kiekvienos širdelė tvaksi, kad tik kaip galėtų jam įsisiūlyti.

— Nėra ko tvaksėti nei siūlytis: jis ne mūsų nosiai.

— Mūsų ar ne mūsų, o ar žinote, mergelės, jog aš už jo ir neičiau. Kaip jis yra man širdį paėdęs! Tuščia jo turtų, verčiau už plikiausio vaikio!..

— Jaugi, tu prie jų tarnavai! Tai jau gerai pažįsti.

— Paėdė gerai man širdį: amžini bambekliai. Tokia motina, toks ir Petras. Žingsnio nemokėsi pažengti nei nieko padirbti: vis nepadoriai, vis negerai, niekuo neįtiksi!

— Toks, rodos, kūtvaila, kaip ir Petras. O, mat, laikytis nori padoriai.

— Dieve sergėk, kaip padoriai! Turi būti iššlavinėta, išdulkinta... Kiekvieną rytą turi apsivalyti kaip prieš kalėdninkus. Truputį kas nepatiko, tai bambės kaip ubagas kruopas pabėręs. Neduok dieve, pačiai tokiam pakliuvus!

— Bepigu su tuo. Duokite man tiktai Kurmelį su jo gyvenimu, pamatytumėte: visi pašaliai būtų kaip stiklas ir pats kaip lėlė vaikinas.

— Nebijok, pasivaipytumei dar gerai su juo: jam nepriteksi baltų marškinių — čia apsivilkęs, čia vėl susipaišys; pats vėl — prausis ar ne, vis tiek

juodas ir juodas... Tokį dar ir apvalysi? O prie pašalių padorumo daugiau motina prasimano — niekur šapelio nei dulkės nebūtų, arba indo niekuomet nepataikinsi kur pastatyti — vis ne vietoj ir ne vietoj. Petras taip pat nuo motinos paprato — nė jam niekur neįtiksi. Ką tu, žmogus, išpasakosi? Prie virimo, prie valgio ar prie indų tai šis, tai tas — vis netikęs: turi prisikabinti, turi pabambėti. Tegul juos šimtas! Paėdė man...

— Nei man taip paėdė, nei ką, — tarė graži mergikė, ką tik jas pavijusi. — Metai mažne baigiasi, o dar blogo žodžio negirdėjau nė nuo katro. Kai tik padirbsi viską, kaip reikia, niekas nė žodžio nesako. Amžius galėčiau taip būti. Ir motina mano daliai labai gera; šį rytą viską apėjus, išleido į bažnyčią, pasiliko viena. Tik, žinoma, reikia susiprasti, nesivėluoti. Lėkime greičiau!

— Nė man nepaėstų: būtų — kaip šilta vilna.

— Je, je, dar tas šykštuolis ir būtų? Ant duonos kąsnio, miltų saujos virpa dreba... O kapeikos nė su pagaliu neišmuštumei iš nagų. Toks tau ir būtų „šilta vilna“. Amžini neištikėliai: vis mergos vagiančios, vis édančios! Raktai nekrenta iš kišenės: rodos, kad kiekvienas vogti tetyko. Labiausiai ta motina: šykštuolė, benorinti iš jovalo vašką išsunkti; daboja, kad tik mergos kąsnio nepakąstų! Iš pašėlimo ir pati ant uodegos atsisėdo!

— Mergelės! — atsiliepė kita, — juk šeimininkė namuose tam yra: priveizėti šeimynai, tausoti duonai ir uždarui. Užtai visiems neįtiksi, tenka kartais su šeimyna ir susibarti. Kurmelienė visoms šeimininkėms gali būti paveikslu.

— Tausojo, tausoją naudą, riejosu su mergomis, kas iš to? Nieko į grabą neįsidės, kita parėjusi besilaitos!

— Ir kita parėjusi seks jos pėdom, ir bus gerai.

— Kas žino, Petras ieškos didelės dalies, o su šimtais parėjusi, kaip saurorite, mergelės, nebus tokia butos kriukis kaip motinėle.

PETRAI

LEKIME

NAMO!

— Argi tu, Jane, negali kaip prisivilioti Kurmelį? Kad taip aš būčiau tavo vietoje prie jo — tuojau būtų mano!

Janė prasijuokė ir truputį susimąstė. Paskui abidvi ėmė patyliais šnibždėti.

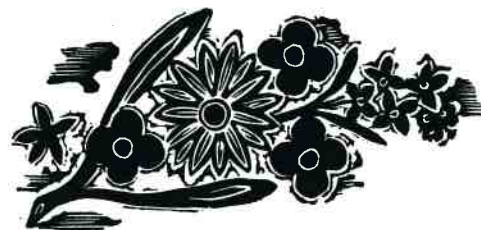
— O taip! — tarė kita. — Nei po šio, nei po to, o kuri Kurmeliui paklius, įkris kaip inkstas į taukus, ir gana! Kad tik turtinga būčiau, pirma vieta man būtų.

— Kur čia ne tau? Ar ne man? — juokėsi kita. — Kojas numaučiau, burną nuprausčiau, valgyti duočiau ir pabučiuočiau.

— Ka, ka, ka! — juokėsi visos. — Kad ir tokį juodą?

— Gana mums besivaržyti Petru: ne mūsų panosei, ne mūsų. Pamatysite, kokią kvarkliuotą parves: nebos nei jo senumo, nei juodumo.

Turėjo baigtis jau kalba, nes priėjo prie sodos ir pradėjo skirstytis kiekviena į savo butą.

PETRAS, PARJODAMAS NAMO, APSISTOJO SAVO GANYKLOJ, NUBALNOJO ARKLĮ, PALEIDO PRIE KITŲ; PATS BALNU NEŠINAS PARĖJO NAMO. Į TUOS JO NAMUS linksma buvo pažiūrėti. Kiekvienas galėjo pasidžiaugti, toks visur gražus taikumas: visi pašaliai, rodos,

žibėte žibėjo. Visi namai aptaisyti, kiti naujai dengti; sodelis žiogriais aptvertas, kiemelis iššluotas, troba naujai lentomis apmušta; ant stogo kaminas; ir langinės nubaltintos. Niekur nematyti nė jokio padargo pamesto nei ant tvoros nė jokio skarmalo. Petras nešė balną į klėtį, rado ją užrakintą. Padėjęs ant lipinės prie klėties durų ir atsistojęs kiemely, žiūrėjo į obelų šakas sodely, apkibusias raudonpusiais vaisiais: tur būt, stebėjosi, ar visi tebėra obuoliai. Dar syki apsižvalgęs, šuni paglostęs, ėjo į vidų.

Troboj aukštoj, šviesioj pašaliuose taip pat padoru: suolas ir stalas baltiteliai nušveisti; asla iššluota, sienos išbaltintos, visur tuščios. Be kelių paveikslų ir dievo mūkos gale, nė jokio drabužio pakabinto, nė jokio skarmalo nei indo po kertes; visi pasuoliai išvalyti. Oras lengviausias, nes pro galinį langą atdarą prikvipusi troba razetomis iš darželio.

Motinėle gulėjo lovoj apsidariusi. Rodės, ką tik atsigulusi ir užmigusi. Petras, pamažėli duris uždaręs, nusivilko švarką, pakabinęs gembėje, palengva atsisėdo ant suolo priešais lovą, pasirėmęs ant stalo, žiūrėjo į savo motinėle. Nublyškusi, net mėlyna, įdubusios akys, užsimerkusi, įsikniaubusi baltiteliame priegalvy, susirangiusi gulėjo. O ranka, ištiesta ant šono, taip balta ir mėlynomis gyslomis sumarginta, kaip tikro numirėlio; kojos taip pat baltavo iš po drabužių. Pūškavo sunkiai, kartais truputį sudejuodama. Petras, bijodamas pabudinti, tyliai sėdėdamas mąstė:

— Kiek ta rankelė yra prisidirbusi, kiek skatiko sukalusi... O tos kojėlės! Kaip tik atmenu, tupinėjo ir tupinėjo. Visi takeliai kruvinai numynioti, viską ir visus paliks. Valia nevalia — reiks kitą į jos pėdas statyti. Be moteriškos negali; jos moka iš menko nieko skatikėlį sukalti. Vyrai... kaip ir aš — rodos, dirbu, nesnaudžiu, o pinigų kaip nėra, taip nėra. Taip stelgsiuosi neišleisti, tai šen, tai ten, žiūrėk — ir nebėr keleto rublių. Kad taip keli šimteliai ant palūku!.. Gerai Zolys sako: „Ne pro šalį.“ O suma vis ta pati... Ir ta medžiaga pašėlusiai moka! Kol ką padirbęs parduosi, o čia pirma užmokėk. Dykai gavus, galėtų dirbti ir dirbti. Vis naujas būtų ska-

tikas: galėtų skonį išmanyti... Motinėlė be galo gynioja mišką vogti; kas gi kaltas, kad tetušis iš to mirtį gavo... Kam taip drūtą vogti?

Mergikė, pajutusi Petrą parjojus, įnešė pietus ir, padėjusi prieš jį ant stalo, išėjo pro duris. Petras valgydamas vis žiūrėjo į motinėlą ir mąstė:

— Kokia jos bus širdis, pamačius kitą savo vietoj? Seniai liepė vesti, ir nebegali laukti. Vienas niekaip negalėčiau suktis. Zolys gerai išmano... Kaip čia reikia pradrįsti jai sakyti?

Motinėlė nepasijudindama pravėrė akis, pažiūrėjo ir vėl užsimerkusi tarė:

— Jei nori pieno, šitai kamaros raktas. Liepk Janikei įnešti arba verčiau eik pats kartu: merga viena besmailižaus. Neįleiskite katės, uždenkite puodą, kad žiurkė neįkristų.

Truputį pakosėjusi, vėl tyliai gulėjo. Petras vėl mąstė:

— Žinok tu, žmogus, visas atsargas nuo mergų, kačių ir žiurkių. Reikia pieną daboti... užteks man batvinių. Janikė gudri, neleisiu į kamara. Į klėtį, žinau, kad negali nė vieno leisti: vilnos, linai, sruogos... visur pairai. Ne dieve greitai numirtų, kaip čia reikėtų apsiversti? Še ir daktarui kelis rublius mokėjau, o nieko negelbi, kaskart menkyn. Lovelėj gulėdama, viskuo dar pasirūpina, o kai užmerks akeles, kas man beveizės?.. Reikia vesti. Ne, išgama būčiau, ne vaikiš, vesdamas kitą ant jos gyvos galvos! Gal dar nors truputį pagerės? Paspėsiu...

Petrui pasidarė kažki nemalonu, batviniai neskanūs, duonos nuryti nebegali. Paėmęs raktą, lėkšte nešinas išėjo pieno. Įėjęs į kamara, nebeatminė, kuomet čia bebuvęs: žvalgėsi kaip svetimame kambary. Eilė puodų sustatyta asloj. Visi uždangstyti baltomis puodadangtėlėmis, lauknešė su sviesu užklota balta skarele, gale — lentyna apdėta sūriais, ant girnų — puodai su kruopomis, geldelė su užkulu, palubyje kartelė parišta su dešromis ir pora

puspalčių lašinių kybojo. Žvalgėsi atsistojęs: neįmanė, iš kurio puodo piltis ir kaip susitaisyti pieną.

— Kas čia kamaros duris varsto? Bene Cimbališ? — sušuko įbėgdama Janikė.

Mergaitė skaisti, jauna, švelniai, kaip šventė, apsidariusi: prijuostėlė ir marškiniai baltitelaičiai, liemuo diržu suvaržytas, drūtos geltonos kasos dailiai sušukuotos, mėlynos akys kaip vaivorai linksmai blizgėjo; kartu tankiai rodė dvi eiles smulkių dantukų. Aiški, raudonpusė mergaitė kaip žemuogė.

— Pieno nori? — klausė juokdamos. — Duokš torielį, sutaisysiu: žinau, kokį mėgsti.

Paėmusi šaukštą, sėmė iš vieno puodo iš galo, iš kito nuo viršaus pyliojo. Pritaisė. Padavusi Petruui lėkštę į rankas, tarė:

— Palūkėk tamsta čia valandėlę, pasisėmsiu vištelėms lesti.

Uždangstė atgal puodus. Išbėgusi įsinešė indelį, įsipylė kruopų, į kitą indą antelėms miltų, sukosi lakstė, išvarė katę, užrakino kamara, atiduodama raktą, pažiūrėjo Petruui stačiai į akis ir nusišypsojo. Petras pasistebėjo į ją, kaip būtų pirmą kartą pamatęs. Gal nekasdieninis apdaras ar toks smailus pasižiūrėjimas arba nepaprastas nusišypsojimas? Taip jam įsmego giliai į akis, jog, sugrįžus į trobą, valgant, vis Janikė akyse stovėjo. Norėtų dar sykį pasižiūrėti: tankiai žvalgėsi į duris, be neįeina.

Saulėlė jau gerai iškrypo iš pietų. Petruui parūpo kelionė pas Kupstį, nes nemanė, jog Zolys laukia jo. O čia motinėle nėmaž nenori su juo kalbėti. Pavalgęs dybsturiavo, apsivilko švarką, pasistatė lazdele, kas valandėlė žvelgdamas į lovą. Staiga užsikosėjo motinėle, šokosi lovoj ir, nieko nesakydama, parodė ranka į atdarą langą. Petras prišokęs uždarė. Perėjus kosuliui, Petras ėmė motinėlei, nors ne viską, pasakoti, ką šiandien girdėjęs nuo Zolio ir kur žadąs eiti. Motinėle, pamojusi rankele, tarė:

— Žinokis, vaikai. Nebe jauniklėlis besi, išmanai sau geriau, o man vis tiek: nebeilgai, man rodos, bepateksiu. Gal nebepakyrėsiu nė marčiai. Neturtingų tėvų, vargo mačiusi mergelė gali būti darbi ir prieplaiki... Pasižmonėk dėl visa ko, pamatysi toliau...

Buvo beišeinąs, motinėlė vėl atšaukusi tarė:

— Pasakyk Janikei, tedabojie sodelį: mačiau pirma — Juozukas nukritusį obuolį ir bekrapštąs pro žiogrius.

— Et, dėl to obuolio! — pamojo Petras.

Išėjęs į kiemą, pamatė balną ant lipinės. Grįžo dar rakto. Nepaspėjo klėties atrakinti, vėlek prisistatė Janikė.

— Gerai, kad tamsta pasisukai į klėtį, — tarė. — Pasiimsiu, ko man reikia. Gal tamsta greit nepareisi? Mama guli...

Ir vėlek šypsodama keistai pažiūrėjo jam į akis. O čia kartu sukosi: sėmėsi paršeliams grūdų, kiaulėms miltų, vakarienei miltų. Taip šarptai lakstė ir darbavosi, net širdis Petruį džiaugėsi.

— Kaip ji viską atmena! — mąstė. — Kad tokia sugebanti slaugytų motinėlę ligi galo, o mane per visą amžių...

Kaži koks saldumas užėjo jam ant širdies ir norėjo jai sakyti:

— Slaugyk mane, ligi aš mirsiu...

Staiga vėl pašoko mintis:

— Na, tokių pilnas kertės privaryčiau. Zolys išmano: „Su šimtais bentgi bus iš ko ir laikyti.“

Užrakinęs duris, rūsčiai tarė:

— Nesivėluok vakarienę, rytoj ne šventė. Jonas teeinie gulti, arklius aš pats suveizėsiu. Tė, įnešk raktą.

Janikė, imdama raktą, vėl kaži kaip keistai pažiūrėjo į akis ir prasijuokė. Petras nususukęs nusispiovė ir, eidamas toliau, kraipydamas galvą, mąstė:

— Tur būt, ji žino ar numano, kur aš einu. Mergos gerą turi uoslę, ir dar tokia gudri... Bet ir graži! Be reikalo kitur baldausi: būtų gera, pašėlusiai sprauti. Mamaitė sako: „Pasižmonėti dėl visa ko...“ Tos niekas nepa-
gaus, parėjęs teberasiu.

Negalėjo niekaip kitur minčių atkreipti, nes Janikės akys žydavo prie-
šais; o tokio jos prasijuokimo niekaip nepamiršo. Vėlek nusispiovė.

— Kad taip nebeičiau? — manė. — Kupsčiui prižadėjau... Zolys vė-
lek rūgos už pamelavimą... Eisiu, pamatysime toliau, bene varu įbruks
mergą? Jei netiks, valia rankas pakratyti. Užteks tos pačios. Merga mer-
ga, o šimtai vis ne pro šalį.

Krūptelėjo, nes išgirdo balsą šaukiant: „Ko taip vėluojiesi?“ Zolys
puskely jau belūkuriuojąs. Toliau ėjo kartu, vis šnekėdami apie šimtus,
palūkas, veltui kertamą medžiagą. Tokios kalbos užtrynė ir Janikės
paveikslą.

**PAS KUPSTĮ TROBOJ KAIP TIK DORAME KIAULININKE: ŽE-
MA, TAMSI, SURŪKUSI. TAI NIEKIS; BET NĖMAŽ NEAPVALYTA.
LANGELIAI SENI, MAŽI, TIE PATYS APKERPĖJĖ, musėlių numarginti:
matyti, niekados nešluostomi. Palubiais voratinkliai net per nosį braukia.**

TU, PARŠELI,

DAR TU JUOKSIES IS TOKIO ŽMOGAUS?!

Iš aslos sąslavos ką tik į pasuolius išblaškytos; dar ir pridulkėjusi lova juoda ir sujauta. Pasieniais prišnerkšta nereikalingų skarmalų ir šukių. Stalelis bulvių lubenomis aptukęs. Nepripratęs prie to Petras suraukė nosį; bet atminė priežodį, jog „auksas ir pelene švita“. „Tai niekis, — manė, — pamatysime toliau...“

Kupsčiai svečius grobstyte grobstė. Labiausiai pati, lakstydama aplinkui, lakštavo kaip meleta, nebeįmanė, kaip nuteikti, kaip bemylėti.

Zolys, suvokęs Marcelę, įsivedė į vidų. Petras net nustebė; čia nė kokia Marcelė, bet visa jau Marcė: augalota, stambi merga; matyti, staiga išdrėbusi į stuomenį, nes ir drabužiai jos ankšti; į bliuzelę vos įsispraudusi, kuo nesprogs-ta, rankovės vos už alkūnės. Galva plaukais apsipešusi, paviršiais truputį sudailinta; sijonas taip patrupėjęs, jog nedengia nė apyjuodžių basų kojų, o tankiai ir stibynai pasirodo. Zolys šnekino lagino Marcelę, o ta, galvą nuleidusi, paniūromis žiūrėdama, vypojo.

— Ko čia tamsta šnekini? — tarė motina. — Vaikas nedirsi, maža kas prie mūsų teužaina, nepratusi su svetimais; labiausiai vyrų drovisi, nedirsi-ta nė išsižioti.

Petras nelabai tesistebėjo į mergą, nes turėjo ligi valios kalbos su tėvu apie ūkį, javų kainą, uždarius po mišką, savo rankų darbą ir t. t.

— Na, gerai! — sušuko Kupstys. — Tamsta viską dirbi, o aš medžiagą statysiu. Atvažiuok rytoj apie gaidžius, pritaisysiu visą vežimą puikiausios, išdžiovintos kaip ragas medžiagos. Kur dėsi, čia tiks. O jei norėsi stačių, pasiskirdamas prisikirsi, kas tik patiks. Bepigu, geram žmogui galiu priteikti be kapeikos.

Zolys, prisivedęs Marcę arčiau prie stalo, merkė ir merkė Petrui šnekin-ti ją. Tas vos sumojo paklausti:

— Ką dabar darbuojies, tamstele?

— Begu tamsta nežinai? — užsišoko motina. — Juk moteriškos darbo nėra ko parodyti. Nors nedidelis mūsų gyvenimas, o darbai vis tie patys; plasnosi, plasnosi kaip plastakė apie apyvoką, gyvulėlius, o ir stakles vakar teišmetėme, buvo austi vienas kitas galelis. Aš nebepaslenku, tėvas po mišką, visi darbai jai vienai.

Tėvas tuo tarpu, pasitraukęs Zolį, prižadėjo jam dvi aktaines medžių, kad tik kaip norint supirštų.

PAVAKARIOP KUPSTYS PALYDĖJO SVEČIUS, O MOTINA SU MARCE, PASILIKUSIOS TROBOJ, GINČIJOSI.

— BEPROTE TU, PARŠELI! — VAKSIJO MOTINA. — Tu nieko neišmanai, kokia tau laimė atsitinka! Kas tau bus bėda? Viso pilnas gyvenimas. Bene rūpės darbą dirbti arba vargą vargti? Atsisėdusi sau kaip poniamergas bevarinėsi.

— Gali sau pati eiti, kad taip tinka tas persenėlis pajuodėlis! — pro-rėksmais murmėjo Marcė. — Tuščia jo turtų ir gyvenimo! Nenuvarysite manęs už to kūtvailos, kad jūs nesulauktumėte! Tarsi negausiu jaunesnio?

Tėvas pareidamas nugirdo Marcės kalbą, ir tas užniko bartis:

— Tu, paršeli, dar tu juoksies iš tokio žmogaus?! Tu jo vyženos nestovi! By tik tave imtų: rankas kojas nubučiausių, gali už jo eiti.

— Gali, gali, kad nori, pats keliauti! — rékdama barėsi Marcė, — o manęs varu nenuvarysite, ir gana! Stačiai sakau.

— Ar tu dar zambatysi?! Tuoju nugarą išmangūrysiu! Neužteko dar tau aldadra! aldadra! po mišką be jokio darbo! Kai pakliūsi į vyro nagus, išpers kailį, kaukdama imsies darbą!

— Papūskite į nosį! Pėrimu dar, mat, baugins? Verčiau eisiu ir pasikarsiu!

Tai sakydama, Marcė spruko pro duris, nes nužleibė, jog tėvas pančio graibstosi.

Marcė drožė stačiai į mišką. Motina, žiūrėdama pro langą, perspėliojo tėvą:

— Kam taip reikia gandinti vaiką? Gali į ligas išvaryti. Eina antai stačiai į mišką. Kad taip rastumei po šaka betintaluojuant?..

— Nebijok, netintaluos... Pranukas nutrauks! Beslankioja, žinoma, po mišką...

— Ka, ka, ka! — juokėsi motina.

Tėvas tęsė toliau:

— Pone dieve sergėk nuo tokio prijunkimo to vaikio! Vis čia prisigulęs su savo arkliais. O ta ar ne velnias? Kai tik jo birbynę išgirdo, žiūrėk, ir belekianti... Būčiau seniai Pranukui strėnas nuleidęs, tyliu tik dantis sukandęs. Kaip dvaro šunį, žinoma, reikia lenkti. Be nenusikars už vyro, paliks tas plikis bevypsas.

— Tik nebaugink taip pašėlusiai, — tarė motina. — Gerai vaikas sako, jog „nenuvarysite“. Verčiau geruoju glaboti, o Kurmelį įpainiosite su mišku.

— Tam manęs mokyti nereikia — pataikinsiu! — pamojo tėvas. — Marcikę iš pradžios kad ir pabauginau, nepakenks, o tu žinokis, įkalbinėk, kaip moki!

MARCĖ ĖJO PAPRASTU KELIU PER TANKMES, SAUGODAMOS ŠAKŲ, SKUBĖJO SUSIRAUKUSI. TIK KAŽI KAS STAKT IR UŽSTOJO JAI UŽ AKIŲ.

— Tu mano žemuogėle, kada aš tavęs laikiu! — sakė jaunas vaikas, nutvėręs ją už rankos. — Ko taip vėlavais, be neturi sūrelio?

Marcė vaipydamos vos pratarė:

— Ketinau pasikarti...

— Ar velnias tave apsėdo? — juokėsi vaikas. — Ko taip aukštai lipsi. Kas tau radosi? Bene tėvas už ką pėrė?

— Žada perti ir mušti. Varyte mane varo už vyro. Ketu neklausyti. Gailios tave palikti, verčiau pasipiauti...

— Kas tave žada imti?

— Ogi tas škrabalas, Petras Kurmelis.

— Tiesa? O tu dar didžiuojies? Tai jau neturi proto nė kaip velnias! Būdamas tavo vietoj, pasišūkėdamas lėkčiau.

— Ir tu gali taip šnekėti? Be kokio gailėsio atiduodi mane kitam? Tai tu melavai, sakydamas, jogei mane myli?

— Myliu ir myliu visuomet ir šį vakarą, — tai sakydamas, suko Marčę aplink save ir pavirto abudu pakarklynėje. — Bene tas tavo vyras mus perskirs? Už kokio plikio, žinoma, neleisčiau. O už tokio turtingo keliauk ir keliauk! Argi aš galiu tave nuo laimės atitraukti?

— Anokia ne laimė, — rėkė Marčė, — būti po tokio senio valdžia?!

— Bene tu kokia išpėpa? Apgausi ten savo senį kiekvienne žingsny, vedžiosi vyrą už nosies kaip veršį. Vyras knisis po žemę, o jo ponia šaudys akimis į vaikius! — Juokėsi, kukėjo abudu. — Bepigu neapmauti... Matysi, kaip aš prie jo prisimeilysiu, būsiu jam pirmas bičiulis, o su tavim... Tik tu pinigų išgabenk nuo to velnio prie savęs.

Kas kartas tyliau šnibždėjosi. Marcikė kas kartas linksmiau juokėsi. Nebesipiovė nei korėsi, vartėsi ant žemės miške ligi saulolydžio, ir tiek.

PETRAS TAIP PAT PER TĄ PATĮ MIŠKĄ ĖJO KELIUKAIS; BET VISAI Į KITĄ PUSĘ. SAULELĖ LENKĖSI. BUVO JAU PAČIA-ME DANGAUS PAKRAŠTYJE; taip aiškiai švietė ir žiūrėjo į visas žemės kerteles, kaip kad būtų dar neatsidžiaugusi jos gražumu per dieną. Debesėliai giedri, balti, iš viršaus rausvi, iš apačios auksuoti, didesni ir mažesni

būreliai apstoję saulelę pamažu lydėjo pakalniui. Aukščiau dangus puikiai žydravo. Rytuose priešais saulę spoksojo mėnuo saulabrolis, išblyškęs, tarytum nusigandęs. Žvalgėsi pašokęs, džiaugdamos nepavėlavęs pakeisti įkandin saulelę. Jį apstoję debesėliai visai balti. Iš būrio atsirado ir tokių, kur drąsiai braukia jam per veidą. Miške vėjelis užė, palengva linguodamas nulinkusias eglių šakas, supo kaip kūdikius, norėdamas nakčiai užmigdyti. Šakotų beržų lapeliai, auksu jau pamarginti, mirgėdami prieš saulę ir virpėdami, kai kurie leidosi ant žemės. Rudgalvis baravykas, pavėsy pasistiepęs, stovi ant vienos kojos, tarytum gano geltonąsias voveruškas, kad neišsiskaidytų iš būrio. Pienių ir rudmėsių nebesuvaldo: tos išsiskaidė po visą biržtvyną. Kitas jo brolelis netolimais išblyškusių galvelę kišo iš po kiminų apklotu. Čia pat raudonavo ir musmirio galvelė. Tankesniame eglynėly pasibėręs garbanotas bruknynėlis. Raudonosios kekės jų uogų slapstėsi po tankiuosius lapelius. Norint kartais būtų tylus oras ir be jokio vėjo, miške visados girdėti kažki koks užesys, kaip kokia nepermatoma kalba arba nepaprasta daina. Kitam ji linksma, kitam skurdi ir graudinga, bet kiekvienam siekianti ligi giliausių širdies jausmų.

Petras ėjo keliukais, nepabodamas nė kokių gražybių, nes jo galvoj maišėsi įvairios mintys ir paveikslai. Vienu sykiu greta sustojo galvoje Janikė su Marce, jo gyvenimas ir Kupsčių troba.

— A, — mąstė, — tegul Janikė sėdėtų tokioj supuvusioj troboj, pamištų ir jos gašumas, nustotų dantis rodyti. O ta, žinoma, kitokia. Bet geresnėj vietoj švelniau apsidarytų. O nesmulki, gali darbą dirbti... Pamatysime toliau... Pašėlęs liežuvis to Zolio: apmes ir ataus beveizint. Sako: „Keturi šimtai...“ Prieplaikūs žmonės tie Kupsčiai. Sako: „Aš medžiagą statysiu, kirsk sau, kiek nori, be kapeikos.“ Berods, lengva pasakyti: „Kirsk sau...“ O kad reikėtų pirkti, kiek tai mokėtų? Ot, vienas toks išbėginis! — Įsižiūrėjęs į medžio stiebą, ėjo arčiau, nežiūrėdamas į žemę. Užmyne

raudonmargi musmiri, su antrąja koja sutraiškė voverušų kupsteli. Priėjęs prie ažuoliuko, apkabinęs plaštaka, bandė papurtinti. Užsivertęs žiūrėjo į aukštą, akimis metė stiebo ilgumą. — Ot, sveikas, varžlus kaip geležis! Ponui dar neužtektų trirublinės. Kur tau!

Kitą pamatė kumpą. Taip pat nenuleisdamas akių, priėjęs mėgino aukštį ir drūtį, rodos, kiaurai permatydamas visą medį. Mąstė:

— Iš tokio — puikiausios pavažos, tai pavažos!

Pasibaidęs zuikelis šokosi iš tankmės. Cimbalis vijosi cypdamas, kol užmatė. Nusigandusi šunies voverėlė kaip žaibas, uodegą papūtusi, išoko į medį. Varna sukrunkė čia pat ties galva, plasnodama iš vienos į kitą viršūnę. Petras nieko nematė nei girdėjo, vedžiojo tik akimis nuo vieno medžio iki kito, apmąstydamas kiekvieno spalvą, kainą, didumą ir tvirtumą. Beskirtydamas, besidžiaugdamas medžiais, ne vieną uogelę sumyniojo, ne vieną grybelį sutrypė. Kol mišką perėjo, saulelė jau užkrito. Jos tik pėdsakas bešvitėjo. Nuo lydovų debesėlių auksas nyko, rausvumas bluko, — debesėliai pilkėjo. Žvaigždėlės, nedrąsiai mirkčiodamos, kur-ne-kur spyktelėjo. Ap-skritas mėnuo kaskart šviesiau spindėjo, net debesys nubalę atsitraukė į šalį. Pamišky piauniukas apsiklojo balta migla. Už kalno kaminai vėmė pilkus dūmus stulpu į aukštą. Petras išėjo iš miško, pasisuko stačiai per kelmynus į tą pusę, kur geležiniai žvangėjo. Nėrėsi, nėrėsi ir paskendo tankioj migloj. Parėjęs vakare namo, apipasakojo motinėlei, ką girdėjęs ir matęs. Dar pridėjo:

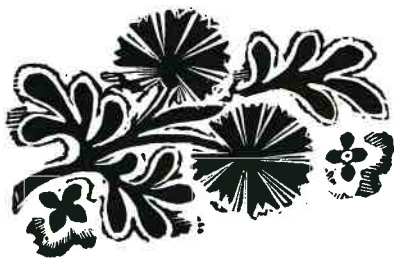
— Prastesnė ar dailesnė merga, man vis tiek, by tik pinigų gaučiau. Nesistebėjau labai į mergą, iš tolo pažvelgiau: rodos, sveika ir nesmulki...

— Gerai, vaikaiti, darei, nelindęs arti, — pagyrė motina. — Myluotis, glamžuotis — baisi nuodėmė. Girdi, kaip sako kunigai... paspėsite malonėtis ir susidėje.

Kupsčiai kas dieną ir kas valandą įkalbinėjo Marcikei kitą sykį priepaikesnei būti Petru. Tėvas kartais truputį subaudė, o motina lenkė, lepino dukterėlę, saugojosi surūstinti, šėrė kuo skaniausiai, migino kuo ilgiausiai. Jei kartais siuntė ką padirbti, ta kaip su kirviu atkapojo:

— Papūsk į nosį! O tu pati ar negali? Aš tekėdama dirbsiu, kad tu nesulauktumei?!

Be jokio darbelio Marcė kaip karvė vartėsi patvoriais. Atkyrėjus styrino į mišką uogauti. Tankiai nuslinko prie dvaro arkligania. Tuomet nebeparėjo be juodos tamsos: susisėdę kame pakrūmy, žvengė iš būsiančiojo Marcės vyro.

PETRO VEDIMAS NUSITĘSĖ, NES MOTINĖLĖ PASIMIRĖ. SUNKU BUVO SUKTIS, VIENAM PALIKUS. NIEKAM NEIŠTIKĖJO, UŽRAKINĖJO VISUS PAŠALIUS, RAKTUS kišenėje nešiojosi. Kol mergos išgavo uždaro ar miltų, po pusdienį išėjo. Tankiai dėl to neišvirė valgyti arba savo laiku gyvulių nepašėrė. Nebeliko tvarkos Petro gyvenime: šeimyna barėsi — nebesusiklausė; labiausiai — Janikė — tokia paliko ožka, tokia nelaba, su visais riejos, vis gerklę laidė, o Petru kiekviename

žingsnyje akis draskė. Būtinai trūko šeimininkės. Tą numanė ir Petras. Todėl pirmasis išvadino Zolį eiti galutinai sutikti su Kupstaite, nes medžiagos keletą vežimų buvo jau pargūrinęs, o Kupstys savo kumele taip pat keletą vežimukų buvo pats atvežęs; tik Petras dar norėjo pinigų gauti ant rankos iš Marcelės dalies.

Kai tik nuėjo, Zolio geras liežuvėlis tuojau prisikalbėjo rankpinigių. Kupstys nemaž nesispyrė; paklojo Petru trejetą dešimtų. Marcelė iš pradžios čiaupėsi, vaipėsi kaip ožka, į prekymetį vedama, bet kai pamatė tėvą pinigus duodant, užniko kriokti: suprato, jog jau nebe juokai. Zolys, meilydamas dviejų aktainių, taikino, kaip beįmanė. Prisispeitęs Marčę priangy, nuo širdies kalbėjo:

— Marcele, balandėli, ko tu bijai? Nors Kurmelis nebejaunas, bet šmotą vertesnis už jauną kokį plikį. Koks jo gyvenimas! Ko tu būsi trūkusi?! Nebent balandžio pieno. Kiekviena merga tau pavydės!

— Tiesa, tiesa! — tvirtino motina, bėgdama pro šalį.

Zolys patyliais tol šnibždėjo, kol nuslinko Marcei rukšlos nuo kaktos. Paskui jau lyg žmoniškai šnekėjosi ji su Petru. Sukalbėjo sekmadienį užsakus paduoti. Džiaugėsi Petras, kaip ant mielių kilo. Marcelė taip jį pamilo, net ir ranką jam pabučiavo.

— Maloni mergelė! — manė sau. — Nors pinigų maža dabar tedavė, tai niekis. Pamatysime toliau...

Kaip neseniai po pakastuvių, Petras nenorėjo vestuvių kelti, bet Marčė vėl užniko ožiuotis, bliauti, nebeiti už Petro. Kam be vestuvių? Nebesumanė Petras, ką daryti. Nekėlus vestuvių, daug būtų geriau: viena, motina neseniai mirus — niekaip nepriderėtų linksmintis; antra vėl, nebūtų nė jokių išlaidų. Bet, — manė sau, — „kas pačios neklauso, tas valgo sausa“, liub sakys senieji žmonės. Ką darysi su jaunais, nori paskutines dienas palinksminti, ir gana. Reikia nors nedideles vestuvikes pakelti.

Kupsčių ankšta troba; todėl sukalbėjo visas vestuves kelti jaunojo pusėj, o pas jaunąją — tik mergų vakarą. Pas Kurmelį nebuvo kam pasitiekti. Maž per savaitę pirma Kupstienė visą tvarką darė jo gyvenime ir iš jo turto kaip patinkamai taisėsi vestuvėms. Susiprašė savo visus gentis ir muzikantus pasamdė. Prsidėjus vestuvėms, mergų vakarą Kupsčiai nusivedė Petrą įklėtį atiduoti jam žadėtosios dalies. Motina neršė po skrynią, vyturiuodama skareles, mazgė iš mazgelių, davė tėvui, o tas skleidė popierines Petru — pirma kelias raudonas, paskui mėlynas, žalias, toliau geltonas. Skleidė, dėjo, sukrovė visą malką. Dar nesuskaitė šimto. Vėl motina neršė po skrynią, mezgė, vos sutaisė ligi šimtinės.

— Na, vaikai! — atsigrėžė tėvas į sūnus, — prisidėkite ir jūs!

— Aš duosiu dešimtį! — sušuko vyresnysis.

— Ir aš tiek pat, — tarė antrasis.

— Tik dabar neturime prie savęs. Nedėlioj, svaineli, nedėlioj tikrai atiduosime. Dabar turi pinigų, pačią kaip jei turįs. Dieve padėk laimingai gyventi!.. Būk sveikas! — Gėrė broliai, mylėjosi, bučiavosi, šoko, linkminosi.

Petras, suglemžęs popierius, mąstė:

— Kamša, berods, didelė, bet kaina visai maža. Zolys sakė: „Keturi šimtai, keturi...“ Žadėjo dar broliai pridėti; žinoma, pameluos... Mėsčiau po šunais, kam apgaulioja?! Kad ne ta medžiaga... Pats man vežė, pats bruko. O supykęs gali poną užvesti ir parodyti, jog pavogiau? Pašėlusiai nučiupinėtu — geruoju nēr kaip atsitraukti... By tik bus šeiminkė, bus kam veizėti... Ogi kas man sugražins atsitraukus? Alus, pyragai, arielka... Pirkau, vis pinigai mokėti. O kiek mėsos supūstijo? Vis niekais nueitų... Niekaip nebegaliu vienas gyventi. Metęs čia, kame kitur besugrobsiu taip veikiai? Janikė nė dešimties neturi... Nors šimtelį įduok ant palūkų, vis bus ne pro šalį, kaip sako: „Pridėk ar atimk.“

Jaunasis mąstė vienoj kertėj, jaunoji žlembė kitoj. Tuo tarpu atvyko dvariškiai į vestuves. Muzikantai trankiau sugriežė — šokėjai šankiau šoko. Tada ir jaunoji, nubraukusi ašaras, šoko per visą naktį kaip padūkusi.

RUDENIOP. SAULELĖ KAS RYTA VĒLIAU TESIKELIA, KAS VAKARĄ ANKSČIAU GULASI. O DIENOVIDŽIU TANKIAI RŪKAS UŽSISTOJA UŽ ŠVIESOS, TARYTUM pavydėdamas saulės spindulių, žemei neleidžia nė pasišildyti. Taip pat debesys, gainiojami vėjo iš vieno pakraščio dangaus, kyla, ūžia, lekia, lydami viduriu dangaus, ir vėl nukrinta kitame pakrašty. Vienas ką tik nušniokštė; rodos, ir vėjas nusiginė. Nepaspėjo saulelė spyktelėti, beveizint ir vėl vėjas beatgenęs tuo pačiu keliu kitą. Tas vėl šniokšdamas taip pat pylė savo lietų. Kiekvienas nuo savęs drėkino ir drėkino iškaitusią per vasarą žemelę. Dabar jau storai purvuota ir nebe graži. Nebėra siūbuojančių javelių nei kvepiančių žolelių; pievos nuskustos, dirvos plikos ir nurudavusios, miškai nuliūdę; tik po daržus dar žaliuoja. Šis tas iš daržovių kenčia šaltus lietus ir vėjus.

Moteriškosios dabar jau prūnija po daržus, velka kukšteromis arba kretilais, pila į pastoges kopūstus, batvinius, gelbuodamos nuo supuvimo. Kurmelio daržų niekas dar nejudina: visi dar po bulbes tebevargsta. Pamanius

apie darbus, Petru net plaukai ant galvos šiaušiasi: visi daržus jau nusivalė, o jų dar bulbės nenubaigtos.

— Kas žino, kas čia šįmet yra? — laužė sau galvą Petras. — Toksai darbų nenuosaikumas!.. Bėda, niekas ir nesistelgia paskubėti. Vaikis vienas vis gaišta po jaują. Vieną beria ar dvi, vis tik ligi vakaro užtenka darbo. Mergos knyburioja bulbėse, dainuoja, dantis rodo... Nėra kam paraginti. Ko turi skubėti? Mano šeimininkė kaip viešnia būsis nematanti. Penkta savaitė, jau galėjo išsiilsėti po vestuvių... Man kitoki darbai. Ir tai užpuoliau bekepant bulbes jaujoj. Juk sausų neėda, tur būt, sviesto pagauna.

Taip mąstydamas, Petras, pasiziūrėjęs į saulę, ėjo į vidų. Priešais išpuolė šuo pieninuotu snukiu. Žiūri, ugniavietėj išverstas puodas pieno, katilas ant šono, kibirai vidury prieangio, kamaros durys praviros. Žiūri — katė pieną belakanti, kamara priešnerkšta, puodai pripelėję, sviesto lauknešėlė atdara, gale dar truputis sviesto, apdulkėję, apibyrėję kibirai; geldos minklinuotos sudrėbtos pasieny, koštuvys ant žemės. Pasižvalgęs Petras, eidamas į vidų, mąstė:

— Na, na. Pamatysime toliau...

Troboj ant stalo visi indai tebesą nuo pusryčio, asla nešluota, bulbių lubenų primyniota, lova sujauta. Pravėręs šalinę, žiūri — jo šeimininkė išvirtusi lovoj. Priėjęs apsikabinęs žadina:

— Marcelaite, kas bus, kad tu negali beišsiilsėti? Matai pati, jog aptekome darbais. Reikia jau sykį atsibusti.

— Ar nori, kad aš tavo darbus nugrobčiau? — atšovė pati.

— Nereikia tau grobstytis, tik bent prisiveizėk. Negana nenuėini į lauką šeimynos paskraidinti, bet ir po vidų nieko neveizi: puodas ugniavietėj palietas, kamaroje meška galvą nutrūktų, katės visą valią gavusios. Kodėl neužrakini? Mergos bulbes kepasi po jaują. Žinai, kad sausų neėda: besmailižauja po kamara. Iš klėties vėlek raktą niekuomet neištrauki.

— Įsikišk į nosį savo raktus! — nekantringai subambėjo pati.

— Pagaliau nors trobą apsivalyk, — tęsė Petras. — Kokia antai, kaip kiaulininkas. Nė stalo nenuvlei ligi pietų: pareis šeimyna valgyti... Gražu!..

— Papūsk į nosį! — murmėjo pati. — O kam mergas išvarei priedarbo, kol neapsivalė? Ar tu mane už mergą parvedei? Kad tu nesulauktumei!..

Atšoko Petras, išgirdęs tokius atsakymus. Pečius patraukęs, sumojo galvoje:

— Na, na. Pamatysime toliau...

Tuo tarpu parbėgo šeimyna pietų. Žvengė, juokėsi po prieangį. Janikė, įpuolusi į vidų, sušuko:

— O pana šventoji! Sūdna diena po visus pašalius! Nė stalas nenuvalytas... gana gana! Barbe, kurk ugnį, sukimės greitai, pareis šeimininkas, vėl bambės kaip širyt. Tė, indus nusmauk, aš truputį trobą apvalysiu, kol pakais pietūs!

— O ką valgysime? — šaukė Barbė iš prieangio. — Kruopas kažki kas išėdęs, katilas pavirtęs... Čia kiaulių darbai. Pieno šit ežerai... gaila. Ką tik širyt sakė: „Šeimininkė pati apsisuks.“ Ot, apsisuko! Kaži kur ir pats užvirto? Kalvė uždaryta...

— Skubėkite pietus, skubėkite! — skraidino parpuolę vaikai. — Dabar tau laikas šluotis! Rytoj bus belyjanti, tuomet išsišluosi!

Petras šalinėje, žiūrėdamas pro langą, kaip žemė tylėjo. Šeimynos žodžiai kaip akmens krito ant jo. Marcė virto ant antro šono ir atsidūsėjusi tarė:

— A, Jėzau, kaip galva gelia!

Petras tuos jos žodžius kaip kokį įnagį nusitvėrė ir, išėjęs į trobą, tarė:

— Nešaukokite, šeimininkė apsirgo. Įsipilkite pietums pieno ar ko.

Pats, kepurę užsimovęs, drožė į kalvę, nes atminė zgauną darbą, Goriui prižadėtą. Valgyti jam nė galvoje nebebuvo. Šeimyna pasilikę vienas kalė, kitas dailino, juokėsi, žvengė iš šeimininkės ligos. Vienas sakė:

— Tokia jos liga, kaip mano sveikata!

Kitas:

— Tavo pati nebuvo tokia silpna nė mirdama, kaip manoji kad išgijo.

Petras, kažį ką pamiršęs, grįžo į vidų ir nugirdo tuos juokus. Vėlek apmaudas jį pervėrė. Nuėjęs į kalvę, grobėsi darbo, kalė, talžė, skubėjo, prakaitu apsipylęs. Apie valgį nė manyti nemanė, bet širdis kažį ko pasmoko. Po valandos įpuolęs Gorys, Petro kaimynas, sušuko:

— O tai mano žmogelis! Išgirdus žvangant, kaip sakyte sakė, kad mano darbą paėmei. Bent dumplės padumsiu, nes rytojui zgaunai reikia tekinio. Į namus tavęs niekuomet negali gauti, nors čia atnešiau truputį skerstuvų, — tai sakydamas, ištraukė iš ančio gabalą mėsos ir dešrą, suvyniotą baltoje skarelėje. — Užkąšk skerstuvų, Petreli, — tarė, — būsi tvirtesnis.

Petras užmetė akį — mėsa pakvipo.

— Reikėtų vestis Gorį prie duonos į vidų, — manė. — Bet kas žino, ar kas apsisvalė? Į tokį kiaulininką negali, verčiau duonos atsinešiu.

Gorys tuojau iš antros pusės išsitraukė pyrago abraką ir buteliuką už grivina.

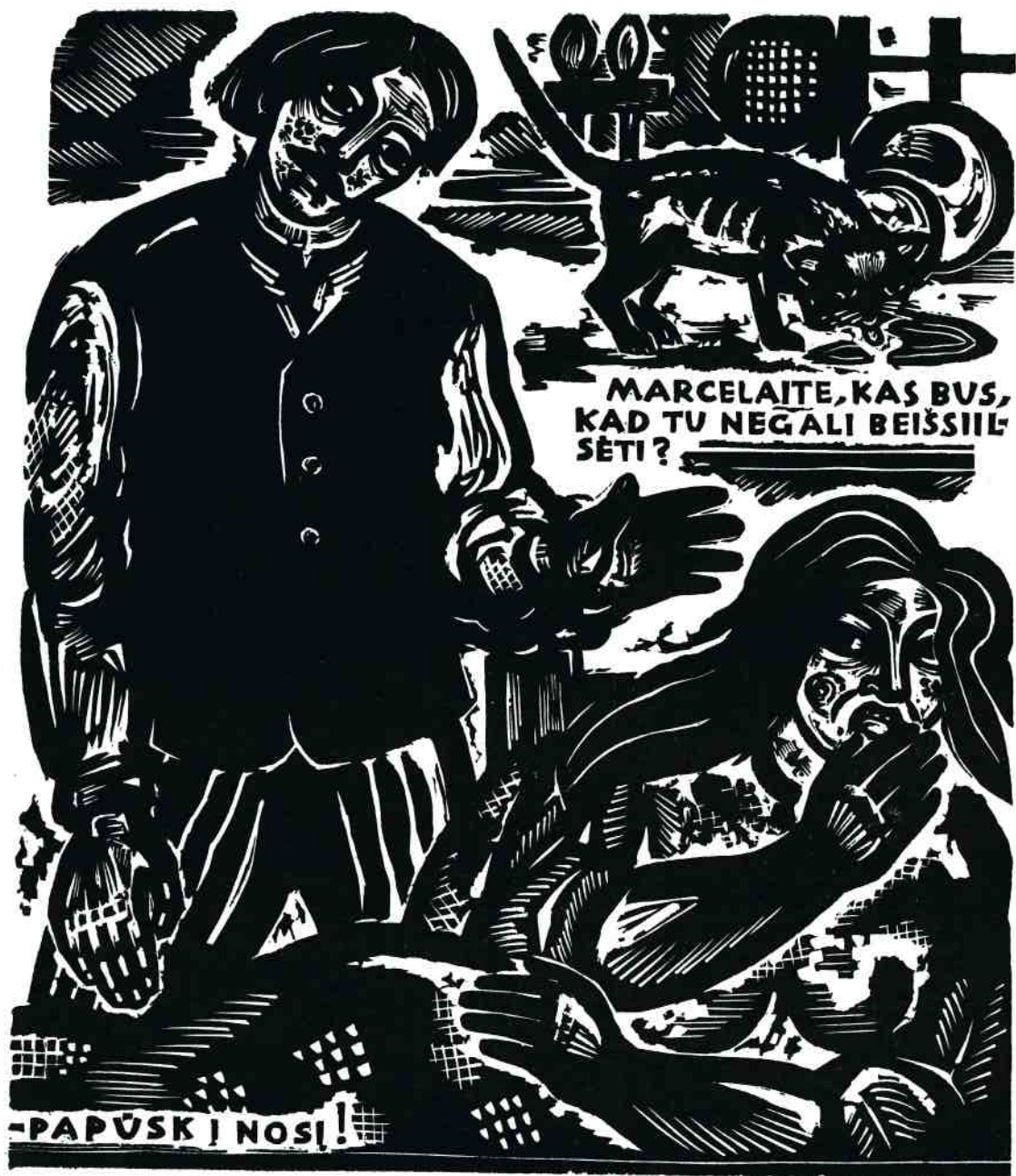
— Mesk kūjį, — tarė, — pavilgyk pirma liežuvį. Lenk stačiai iš buteliuko, paskui užsikąši.

Petras metė kepurę, atsipūtė, persižegnojo, lenkė burną. Gorys paragino — lenkė antrą. Lašelis beliko. Neraginamas kando mėsa, pyragą ir nuodaliai viską suvalė. Pabaigęs persižegnojo ir padėkojo. Pasijuto daug tvirtesnis. Nuslinko visi nemalonumai, pamiršo visus skausmus, darbavosi daug linksmesnis.

— Ar turi darbą kam apsiėmęs? — klausė Gorys dumdamas.

— Turiu, — atsakė. — Apsiėmiau porines šlajas padirbti ir apkaustyti mūsų klebonui. Nežinau tik, kas čia yr, kad taip darbai naminiai susitęsė? Niekaip neprieinu prie savo darbo.

— Kas čia tau bėda su naminiais? Bulbes baigia, o daržai — tai niekai: moteriškosios vienos nuvalys. Matušės nabaštikė liub vilks, matysiu, batvinius kaip katė pelę. O ši tavo šeimininkė — juk ne jos bestovinti! Kai sujus visos su mergomis, ir nupūs daržus.

MARCELAITE, KAŠ BUS,
KAD TU NEĢALI BEIŠŠIIĻ
SĒTI?

-PAPŪSKĪ NOSI!

— Bepigu, kad taip būtų, — manė Petras.

— Kiek sulygai su klebonu? — klausė Gorys.

— Visai pabaigti — sėsk ir važiuok, visa savo medžiaga, penkios dešimtys.

— Oo! Uždarbis! Mesk ir gyvenimą prieš tokius nagus. Dabar tau bepigu: pati jauna, aplakstys visur, o tu dirbsi ir dirbsi...

Petras atsidūsėjo. Pabaigė Gorio darbą. Tas užsimokėjęs išėjo. Petras taisėsi kitą imtis. Atėjo jam į galvą dėl viso ko apsižiūrėti po namus — rodos, pati vaikščiojo po kiemą. Girdi — pėsalai žviegia; žiūri — lovys kaip išmazgotas, matyti, nuo pat ryto nešerti. Eidamas per kiemą, mato klėtį praviarą. Žiūri — svetima kiaulė bešeimininkaujanti apie miegas. Išvaręs eina į vidų — taip pat visur tuščia tuščiausia, kaip ir nuo ryto; tik su ta atmaina, kad indai nuo stalo atrinkti ir prieangio kertėj nemazgoti padrėbti. Šaukštai į šalis išsivartę ant žemės. Veizi į šalinę — tuščia lova, pačios nė balso. Prasižiugo, sumetęs, jog nuėjo prie kasėjų paskubinti bulbes. Dar eina ir į kluoną. Žiūri — klojime grūdai sukasti į kupetą; ją apstojusios vištos ir paršeliai skleidė atgal, platyn. Vaikis, pavirtęs ant pelų, išsijuosęs bepokaitaujamas, Petras, išblaškęs gyvulius, pabambėjęs ant vaikio, iš tolo jau girdi, kaip kasėjai žvengia po daržą ir bulbėmis laidosi.

— Ar nesiliausite šėlti? — sušuko priedamas. — Tiek dar bulbių, o nė maž nestelgiate paskubėti.

— Ir po nedėlios dar šešios dienos! — juokėsi mergos.

— O kur šeimininkė? Ar čia nėra? — klausė Petras.

— Ogi nutempė neseniai per lauką, tur būt, prie tėvų, — ir su ranka parodė vaikis į miško pusę.

— Ko nepašėrėte pėslių? — sakė Petras mergoms. — Loviai tušti, tur būt, nuo ryto dar neveizėjote?

— Viską čia mes, žinai, ir apžiosime? — barėsi mergos. — Čia skubina bulbes, čia šaukia už kiaules, o jovalo nėra kada patiekti, miltų nėra.

Žviegia, neėda, tai mes kaltos? Virk vakarienę, virk pusrytį, iš jaujos parėjusi, milžk karves! Pagaliau dar nė pieno niekas nesusikošia. Nors susiplėšyk, visko mums nepakelti!

Nebesiklausė Petras ligi galo, ėjo, akis įdūręs į žemę. Priešininkėje atsistojęs prie savo varstoto, mąstė:

— Matušėlės visur buvo pilna: gyvuliai apveizėti, nei šeimyna nedreizė... Nesijuto, kaip viskas spėriai pasidirbo... Vaikeli, nesirūpink, — sakydavo, — savo darbo tik žiūrėkis... O dabar kas paragins? Nebent kuomet atsibus? Pamatysim toliau... O jeigu visada tokia bus? Jei prie tėvų išlėks... jei miegos?..

Susirūpino Petras, net širdis apėjo. Nusispiovė.

— Gorys, mat, jau paršiuką pasiskerdęs, o mūsų dar kaip šakaliai. Senos mėsos nebėra. Ko benorėti: čia laidotuvės, čia vestuvės... Gorio degtinė taip stipri... Nieko nekenktų nusipirkus. Kartais burnelę... širdžiai suskudus...

PO SAULĖS GRAŽOS, APYKALĖDŽIAIS, PASITVIRTINO ŽIEMA. SUSTIRO, SUKIETĖJO ŽEMĖ Į RAGĄ, VANDENS KAIP STIKLAIS APSIGRINDĖ; PASKUI VISKAS apsiklojo sniego patalu. Dienos ramios, be vėjo, nors saulėtos, bet šalčio niekaip neperveikia. O naktimis —

ko beklausi? Net žvaigždės danguje ribėte riba, o ant žemės sniegas po kojų cypite cypia. Keliai susivažinėjo — kaip ant stiklo. Kur pakliūk, nosies tiesumu, niekas nekárdo.

Žmonės subruzdavo, sujudo po miškus darbuotis. Nė Kurmelis nesnaudė.

Vieną šviesų šaltą rytmetį kažį kur išvažiavo. Vos į pavakarę bepargrižo abudu, pats ir arklys, apšarmoję. Vaikiai po daržinę bastinėjosi, o moteriškos, žinoma, po vidų. Mergos kertėje bangstė batvinius skusti, o šeimininkė, rankas susinėrusi, sėdėjo ant šilto mūriuko. Pasienyje kubilas akmeniu prislėgtas, antras batvinių dedamas. Petras, įėjęs į vidų, suraukė nosį. Nusi-purtinęs sniegą, siausdamos ėmė bambėti:

— Apsileidusios kaip kiaulės! Į ką jūs tą trobą pavertėte? Kiek čia purvų, sniego prisinešė, kiek žemės ant grindų primyniota? Kopūstais prismirdusi... Argi negalėjote skusti ir raugti priešininkėje? Ta troba niekadės dar to nematė!..

— Ar ne tavo tai pramonė? Dar bambės? — rūsčiai atsiliepė pati. — Priešininkėje užsitiesei su savo šlajomis. Kurgi besidėsi? Juk ir čia gali nosį prasukti...

Petras, dantis sukandęs, sėdosi užstalėje, graibėsi peilio duonai. Moteriška nė viena nesijudino iš vietos.

— Duokite pietus, — tarė Petras žegnodamos.

— Viralų nebėra, — tarė Janikė ir pažvelgė į šeimininkę.

— Ko nepalikote batvinių? — murmėjo Marcė. — Bene aš kišenėje ką nešiojuosi? Galite pasiimti.

— Nieko nebus, reikia pačiam pasiieškoti.

Tai sakydamas, ėjo Petras pro duris, nes atsiminė turįs dar ant apmaudo burnelę. Įėjęs į priešininkę, nusiėmė iš kertės nuo lentynos buteliuką, pasižiūrėjo dar prieš langą, lenkė vieną, lenkė antrą burną, ir vėl pastatė. Paskui kamaroje atsipiovęs lašinių įsinešė, piaustė žalius ir valgė su duona.

Janikė pašokusi įsibogino kepamąjį.

— Duokš, — sako, — pasparginsiu tučtuojau, yra ugnis.

Išbėgo nešina ir beveizint atgal įnešė čirškančius, svogūnais kvepiančius. Pametė ant stalo lentikę, ant tos pastatė prieš šeiminką kepamąjį.

Marcė išraudonavusi iš paniūrų baltomis žiūrėjo į Janikę, o Barbė ėmė bartis.

— Lakstyk nelaksčiusi, gaišk kažį kur — nė šį vakarą nepabaigsime. Lygu nėra kam pasparginti ir be tavęs?.. Dyka sėdi... nebent galva sugils...

Petras bevalgydamas išraudonavo, apšilo ir, drąsos įgijęs, ėmė šnekėti:

— Nusipirkau miško, reikia keliu naudotis. Rytoj pat važiuos vaikai kirsti. Mano šeiminkėle, pasirūpink šiltesnių apdarų vaikiukams: suveizėti, sutaisyti ausus, pirštines — gana sėdėti rankeles susinėrus!

— Kaip ligi šiol apsidarė be manęs, taip pataikins ir rytoj. Bene aš juos kelnėmis vilksiu? — atšovė pati.

— Vilkti niekas neprašo, — tarė rūščiau Petras, — bet reikia sutaisyti, sulopyti, paduoti — tam šeiminkė. Ko gi parėjai, kad taip nenori pirštu piršto pakeisti? Kaip ne gėda tokiai jaunai taip tingėti? Mano matušėlė senelė buvo, bet žiūrėk, kaip dirbo: būtumei nepaspėjusi paskui ją per slenksčius žargstyti, gautumei į padelkas kibtis...

Mergos susilenkusios patyliais kukėjo. Marcė, paniūromis baltakiuodama, bambėjo ir šniurkščiojo, kaip rėkdama:

— Ko čia nuo manęs nori? Ko neišsitenki kiekvienu sykiu, vis tą savo škrabę prikaišiodamas? Ar aš tau siūliausi, kad tu mane vestumei? Tau ne manęs reikėjo, tik mano pinigų! Bene tu mane nusisamdei, kad prie darbo priveizi kaip kokią piemenę? — po nosim bambėdama, vilkosi kailiniukus, siautėsi skepeta ir išėjo pro duris.

— Supykusi bent drabužius vaikams parneš, — tarė sau Petras. — Reik eiti padėti suieškoti... Pamatysime toliau...

TU, BEDŲ ŠINKE, SVIETAEDŽIA!..

— Kame yra pernykščios pirštinės? — paklausė mergų.

— Ant grėdų sukabintos, ant kartikės. Ten autai ir kelnės milinės, viskas, — vardijo Janikė.

Išėjęs Petras žiūri — klėties durys uždarytos. Kurgi ji dingo, tarė sau. Įėjęs prie varstoto, išlenkė paskutinę burnelę. Primiršęs drabužius, ėmė drožti, gražyti, darbuotis apie pradėtas šlajikes. Sutemus tepadėjo darbą. Vakare, susirinkus šeimynai į vidų, pasakojo, kur ir kiek nupirkęs miško. Tuomet atsiminė apie apdarą. Ėmė žvalgytis, kur jo šeimninė. Žiūri — įvirtusi jau į lovą. Užsidegęs žiburį, gavo ieškoti vaikams šiltesnio apdaro.

BĒDOS, BĒDOS, NE KALĒDOS; ATEIS KALĒDOS, BUS TOS PAČIOS BĒDOS. TAIP IR KURMELIUI, NORS BUVO BĒDOS PRIEŠ KALĒDAS, BET VIS DAR PUSĖ BĒDOS, kol paprasta šeimyna tęsė metus kaip žydas ratus, laukė Kalėdų; bet vis senu papratimu apėjo visus gyvulius ir apyvoką. Atėjus Kalėdoms, Petras gražino šeimyną ateinantiems metams, o pati nė vienam nė žodžio; užtai nė vienas ir negrižo; vos tik suturėjo Janikę, nors kokiai savaitei, kol kitą gaus. Kiti visi išvaikščiojo. Tuomet į savo varstotą Petras nė paveizėti nebeturėjo laiko, ne tik dirbti. Negana namų darbai, bet dar reikia važinėti šeimynos.

Vieną kartą parvažiavo truputį įkaitęs ir kažki ko piktas. Žinoma, kaip be pietų, o čia vakarienė dar nekaista. Janikė per dieną apie šėrę, žygius — truputį pavėlavo; o šeimininkė, prasikepusi kiaušinienės bebrėkstant jau, tvarsėsi lovoj. Pasidairęs Petras po vidų, apmaudu nenurimdamas, ėmė iš tiesų ant pačios bartis:

— Ar žinai ką, Marce? Kentėjęs aš, kentėjęs, pagaliau imsiu tave perti! Argi tu negali šioki tokį darbą nusitverti? Kad nenori darbo, važiuok samdyti, bent aš negaišiu. O dabar iš tavęs kaip iš ožio tekio — nei taukų, nei plaukų. Per kiauras dienas tikšoti, ar tai gražu? Po biesais, kad būtų — mei kiaulė, bent papiauti galėtų. Dabar tik mano gyvenimą biau roji: aš nė šeimynos negaliu gauti. Samdykis mergas! — įniršęs didžiau šaukė: — Žiūrėkis! Man mergos nepriguli. Kodėl motinėle liuob pati susisamdys? Jei nesisamdysi, dirbsi viena. Pamatysiu, kaip tu begulėsi, kai Janikė išeis?!

— Papūsk į nosį sau ir savo Janikei! — Marcė atsigulusi pusbalsiu bambėjo. — Kaip ligi šiol be manęs samdei, taip gali ir dabar. Man čia rūpi, kad tu negauni!.. Lįsk sau į nosį...

— Matyti, jog aš nieko neveiksiu, — tęsė Petras. — Parsivešiu rytoj tėvą, tegu jis pamato, katras mudu kaltas ir kaip tu dirbi — tuomet iškasys tau nugarą!..

Po vakarienės, rymodamas sau vienas, Petras mąstė:

— Kiek tai man nuostolio, kiek sugaištis? Nieko nepadirbu, ničnieko neuždirbu... Klebonas nebesulaukęs nusipirko šlajikes: šmikšt mano penkios dešimtys!.. Vieną ir paskutinį šimtėlį gavau išlaidyti algoms. Liuobu visada algas uždirbsiu... Motinėle, motinėle! Nebetekau tavęs — viskas eina niekais... Kad bent bartūsi, po šunais! Ar jai sakęs, ar ne — vis tiek. Murmės po nosim kaip meška — nežinai, ko jai trūksta. Susineršusi, vis susiraukusi, nė su žmogum dorai nepašnekės. Rodos, nei niekas šneka, nei nieko,

o žmonėse — kaip į varpą muša. Kur tik ką pašnekinsi, tuojau ir spigins: „Kaip tavo pati nieko nedirba, viena ėda, šeimynai juoda putra, mergoms visi darbai...“ Be neprasimązys, kai paliks vičvienaitė?.. Pamatysim toliau...

RYTMETĮ PABUDĘS PETRAS GAIDYKSTE NET NUSTEBO: PATI JAU ATSIKĖLUSI TAIP ANKSTI, ABIDVI SU JANIKE BESISUKANČIOS APLINK PUSRYTĮ. IR JIS TAIP PAT pašokęs, kaip švinta, išėjo prie gyvulių. Nepaspėjo apsiserti, kaip prisistatė Kupstienė. Kaipgi nepaleis liežuvį ant Petro, kad neužniks bartis!

— Tu, bedūšninke, svietaėdžia! Susprogai, išlupęs nuo mūsų tokius pinigų, susprogai, suėdei vaiką! Užvarinėji, užveizi darbą! Pagaliau mergomis apleidai! Kam ėmei?! Ko lindai prie mūsų, kad savo namie turėjai?! Naudos tau tik terekėjo! Mano vaikas buvo pas mane kaip paukštelis narvely, į šaltą vandenį rankelės nekišo, o tu suoki ją prie darbo! Ar tat jai kiaulės šerti arba karvės milžti?! Kame tavo šeimyna? Koks tu šeiminkas — ligi šio laiko nenusisamdyti?! Kad man būtų doros mergos nusamdytos, ne tą paleistuvę laikyti! Pačią šumies vietoj laikai... aš tau!..

Krito žodžiai po kits kito Petru ant galvos kaip kirvio kirčiai. Iš pradžios nelabai tepermanė Petras; paskui nebesumanė kaip išsižioti, pagaliau pradėjo:

— Tesisamdo pati, tesisamdo, — tarė, — kokios tik patinka. Aš to ir noriu, kad pati pasisteigtų.

— Ar tai jai važinėti?! — užšaukė motina. — Šiokie šaltie bobai?! Kur dori vyrai, seniai jau turi šeimyną, ne taip laiko pačias, o prie tavęs nė pie-menės vietoje nestovi: vis pasikandęs, vis bekremtas!.. Liežuvio nepasivaldai tu, paleistuvi! Vaikas namie vietos nebeturi — mergomis apleidai...

— Kokiomis mergomis? Kaip čia apleidau? — nedrąsiai gynėsi Petras. — Juk šeiminkės visur dirba...

Tuo tarpu Janikė, apsitaisiusi kaip į kelią, įėjusi tarė:

— Sudievu, šeiminkė, ir tamstai, šeiminkai! Ko turi manim pasikąsti ir tamstai prikapti, verčiau galiu nusišalinti. Karvių nemilžau širyt nei kiaulių šėriau — šeiminkės, žinokitės! Sudievu!

— Pal... palauk, — traukė pusiau žodį Petras: nesumanė, stabdyti ar ne.

— Tai tavo geroji, tavo vikrioji, — šaukė motina, — parodė tau uodegą! Ir ta parodė, koks tu šeiminkas! Kad būčiau bent per paukštelį žinojusi, tu į mano butą būtumei kojos neįkėlęs! — prorėksmais garbstė motina. — Suėdei man vaiką, susprogai jos naudą, dalį — dabar maželėlė turi taip vargti!..

— Kokią naudą, kokią dalį? — klausė Petras atsikluinėjęs.

— Ogi pinigų neėmei?! — čirkšdama spigino. — Ogi medžiagos kiek?! Ar tai nieko neskaitai? Dykai, mat, tratinai per naktis... Ar tu žinai, kur tu gali atsisėsti?.. Kad tik nesiliausi vaiko krimsti, mes parodysim, kame vagims vieta!

Kaip su kūle į galvą davė Petru, net akys aptemo.

— O katras didesnis vagis, katras duodamas ima, ar katras vogdamas duoda? — kaip atsibudęs Petras paklausė.

Motinai vėl kaip su purvais į akis drėbė. Pasivaipiusi tarė:

— Geruoju viskas gerai ir niekas nieko nežino; piktuuju viskas blogai. Verčiau pačią laikyk pačios vietoj ir tylėk, — žinai, koks esąs.

Petras susikrimtęs, o nelabai sumodamas rietis, spruko pro duris. Atsidūręs prie savo varstoto, atsiminė parsivežęs vaisto nuo širdies skausmo. Ištraukęs buteliuką, palenkė porą klukšnių. Pasitvirtino truputį ir, belaukdamas pusryčio, pasirėmęs galvoje:

— Motina atlėkusi paskutinę mergą išvijo, paliko be jokios... Ir gerai — pamatysiu, kaip suksis viena; nebesakysiu nieko, nors meška galvą nutrūktų po kertes. Mergas, mat, prie manęs prilygina... Kad bent į tą pusę... nė apmaudo nebūtų. Kas bobas gali atloti? Bene tingėjo, mat, taip anksti lėkti parsivesti motiną... Ar tokiai tai darbas dirbti? — sako. Žinoma, ne tinginei; jai tik būti ir gulėti... Tas biesas apsuko man galvą!.. Giltinė apmovė akis!.. Šimtą sykių vertesnė Janikė!

IŠ PO KIETOS IR TVIRTOS ŽIEMOS PAVASARIS LABAI SPĖRIAI AUŠO. KOL TURĖJO, TURĖJO ŠALTIS; BET KAI ATŠILO, TAI VISKAS KAIP IŠ MAIŠO IŠLINDO. Beveizint vandens kilo, ledai pleišėjo ir plūduriavo apsiutoje. Sniegas urduliais nubėgo. Medžiai apsipyklė lapais, žemė apsidengė žalumu. Saulelė linksmiau kaitino, vėjelis šilčiau pūkšnojė. Jei kartais nuo rytų perbėgo koks debesėlis, šlėkdamas storais lašais, rodos, liedamas saldų pieną, tai nuprausta žolelė antra tiek išstypo. Miške, nuo jaunų lapelių purtindamas rasą, vėjas nešiojo į visas puses meilų

pavasario kvapą. Nuslinkus debesėliui, saulelė, linksmai švitėdama, rodos, juokėsi, džiaugdamos savo pasaulio gražumu. Paukšteliai visiteli subudę taip pat džiaugėsi saulelės šilima ir kiekvienas ypatingai skelbė savo džiaugsmą. Negana ore, miške pilna visokio čiulbesio, švilpesio, bet ir žemės vabalėliai pagaliau skelbėsi, koku bemokėjo, balsu. Vakarinis šiltas rūkas gaivino žemės augalus ir smulkiuosius gyvulėlius. Kužėjo visa žemė: skrajojo pilna ore, šnabždėjo ir plasnojo po mišką visoki gyviai. Upeliai apsiputoję, urduliais gurgėdami, plaukė. Pievos papuro žaliais vikšriais, dirvos pajuodo, sudraskytos noragais. Žmonės, jau ir taip gražybių visokių nuteikti, labiausiai džiaugėsi, jog gyvulėliai, per žiemą krintę sausą pašarą, dabar gauna jau minkštos, jaunos žolelės atsigauti.

Tiek žmonės, tiek gyvulėliai, paukšteliai — visi linksminosi. Kurmelis tik, vargšas, neturėjo nė jokio džiaugsmo. Visas žiemos laikas perbėgo jam rūpestingai. Iš medžiagos, kuriaja pernai taip džiaugėsi, nieko nepelnė, nes nieko nedirbo. Šeimyną traukė kaip veršius. Iš kur kokį ištrauks, nusamdys, kiekvienas kelias dienas telapojo. Vėl kokį parsiveš, žiūrėk, ir — išėjęs. Važinėdamas ir gaišo, o namie vėl pilna visokių nepasisekimų: veršiai išdvėsė, paršeliai iššalo, karvės kilnojamos — kita prie sienos ir pasismaugė, arkliai sulyso — varna neprilestų, negandojas ir važiuoti. O po daržines pašaras — visa pakūgė. Po klėtis ir trobą — meška galvą nutrūktų. Kur žengęs, kur ėjęs, Petras apmaudais nesiliovė. Pati jo nemaž neatsimainė: valgė už penkis, miegojo už tris; dar nemiegodama vartėsi lovoj ligi soties. Raginama prie darbo, murmėjo po nosim. O jei kuomet išgirdo nuo vyro rūstesnį žodį, tuojau nulėkusi parsivedė motiną, kuri tempė Petrą, kiekvienu sykiu naujas neteisybes jam prikaišiodama, baisiai keitė ir kaltino nedorą vyrą savo Marcelės. Petras, nesugebėdamas su ja rietis, nusilenkdamas ėmė tankiau gelbuotis burnele nuo širdies skausmo.

Vieną rytą, išginęs arklius į mišką, pavakare ėjo susiveizėti. Belandydamas po tankmės, beieškodamas arklių, nugirdo netolimais kažį kokią

kalbą kaip verksmą. Klausosi sustojęs — šneka. Priėjęs arčiau, tankmėj pasislėpęs, klausosi — aiškus moteriškas balsas klosto:

— Kodėl tu tuomet taip nešnekėjai? Bet ne! Visi, rodos, susimokę kaip velniai šaukėt: „Laimė tau, laimė! Būsi mylima, būsi ponija, darysi, kaip norėsi!“ Kame jūsų liežuviai dabar, kad aš kas valanda ašarose plaukiu? — žlembė šnekėdama. — O labiausiai tu mane suėdei amžinai, kad tau liežuvis būtų nupuvęs!

— Kuo aš tave suėdžiau? — klausė vyriškas balsas. — Ko čia prie manęs kabinėjiesi? Turi duonos, turi gerą vyrą, dirbk, netingėk, ir būsi gerai.

Petras, nepermanydamas gerai kalbos, žiūrėjo pasilenkęs, kas čia taip barasi. Žiūri — jo pati su dvaro arkliganiu Pranuku. Prisispaudęs prie medžio, tvenkdamas atdūsi, visas virpėdamas, godžiai grobstė ausimis mėtomus priešais žodžius.

— Ar taip jau dabar? O tuomet kaip šuo lojai! — rėmė Marcė. — „Kas mudu perskirs? Mylėjau ir mylėsiu! Tavo vyras mums nieko nepadarys!“ O dabar? Slapstaisi, gėdiesi man akis parodyti! Melagis... Suėdei mane! Kad nemylėjai, kam gi apgauliojai, kam gi melavai?

— Kad būčiau neleidęs tekėti, o pats neėmęs, tai galėtumei rūgoti. Na, dabar tegul būva taip, kaip sakai, jog tas per mano liežuvį. Bet nutekėjai į gerą vietą, už gero žmogaus. Kokia čia bėda? Būk tik pati gera... aš neturėjau tau vietos.

— Tiesa, kokia čia bėda? — žlembė Marcė. — Negaliu priprasti, negaliu širdies užlaužti, negaliu nė paveizėti... Tuščia jo turtų ir gyvenimo! Verčiau, kad būčiau akimis jo nemačiusi... Dar tauzys: „Būk gera, dirbk...“ Bepigu tau neloti. Tu nežinai, kaip sunku būti su nekenčiamu žmogum! Niekas nemiela, niekas nemalonu, niekur širdies nuraminti. Per visą rudenį gaudžiau tave po mišką — tu vis slapsteisi, per visą žiemą laukiau ateinant — nė akių neparodei. Dabar nejučiomis užklumpiau. O koks tavo paguodimas? Tu, melagi, ar taip žadėjai?

— Žadėjau, kol atsikračiau tavim. O nutekėjus ar nepasakiau aiškiai: „Sudievu, Petriene, paskutinį kartą, gyvenk besveika.“ Neturi dabar ko rūgoti: esi naudos pertekusi; mokėk tik vyrą mylėti.

— Naudos pertekusi, mokėk mylėti... — atkartoję Marcė. — Duonos putros pertekusi, berods. O meilės davė man vyras? Nors bent paklausė kuomet manęs: galiu jį mylėti ar ne? Kaip aš jį mylėsiu, kad tarp mudviejų apie meilę kalbos niekuomet nebuvo? Jis manęs nemyli... Tavęs, Praneli, negaliu pamiršti: tu mano širdyje, tu mano galvoje. Prijaučiu, jog ir aš tebesu tavo širdyje. Galim susieiti, galim kaip seniau meiliai pasikalbėti... Juk taip prižadėjai?

— Na, po velniais, bobos protas! — atšovė Pranukas. — Kam aš kepurę ant galvos laikyčiau, kad tiek proto turėčiau?! Su boba dėtis, lygu mergų nebėra pasaulyje?.. Eik sau, eik karvių milžti! — tarė ir, paėmęs švilpynę, vedė dainos gaidą:

Ne tiek yr lankose žydinčių žolelių,
Kiek yra pasauly gražiausių mergelių...

Marcė nuraudusi šokos. Pagrobusi eglisakę, leido į Pranuką. Atšokusi kelis žingsnius, dar atsikus spiovė į jo pusę ir, po nosim murmėdama, prapuolė miške. Pranukas dainuodamas ir birbindamas styrinėjo aplink arklius.

Petras ilgai dar stovėjo užtirpęs vietoje ir žiūrėjo plačiomis prieš save, nors nieko nematė.

— Imsiu ir išpersiu!.. Už ką?.. Bet jis ją atstatė, visą viltį atėmė, — pamanė. — Gal atvirs į protą, nebemanys niekų... Pamatysim toliau.

Norėjo nusiraminti, norėjo pamiršti, bet niekaip negalėjo, nes ausyse aiškiai skambėjo Marcės žodžiai: „Negaliu paveizėti nei širdies užlaužti... duonos putros davė, bet meilės nedavė!“ — „Kam gi tos meilės prie darbo?“ —

NABAGELI, NABA

GĖLI!..

PARDUOKI PRASTA PAČIA,
PIRKI GERĄ!..

KAAP-GIS!

NIEKO
NEKALTINK!

NIEKO
NEKALTINK!

CINK
CINK
CINK
ŠINKUKAI!

TU
TU
TU!

MOTINĖLE MANO
MOTINĖLE! KO NEPATA-
REI MEILĖS IEŠKOTI?

TARIAU,
TARIAU
TARIAU!..

RŪGOK
NERŪGOJĖS
PATINEBĖ RANKOVĖ, NEBEŠVERSI!..

neiškentė netaręs. „Ar paklausė bent kuomet, galiu jį mylėti ar ne?.. Sunku būti su nekenčiamu žmogum.“ — „Teisybė, sunku“, — pripažino ir jo širdis. „Neklausei jos meilės, nepaklausei nė sykio!“ — spigino jo paties sąžinė. „Neieškojai meilės nei ją davei, nemyli jos!“ — tvirtino širdis. „Tokios tinginės, nevaleikos niekaip negali mylėti!“ — gynė galva. „Tuščia jo turtų! Nieks nemiela, nieks nemalonu!“ — „Čia tikra tiesa, — tarė sau. — Vėčiau, kad būčiau tos medžiagos nė akimis nematęs! — susipurtino Petras. — Dabar žinau, dėl ko ji vis taip suniurusi. Mat, mylėjo kitą... Kodėl man nepasisakė?.. Ji pati, pati kaltesnė...“ Ne, jisai kaltesnis... melavo, vedžiojo, paskui džiaugėsi nusikratęs... Jisai, Pranukas, už visus kaltesnis...“ — Nugirdo jo birbynę. Rodos, cypdama šaukė: „Neklausei jos, neklausei! Tavo didžiausia kaltė!“

Visa prigimtis linksminosi, tarytum juokėsi ir džiaugėsi pavasario gražybėmis. Dangus visitelys žydravo aiškiai. Saulelė švitėdama kartu meiliai šildė. Visiteli debesys nuslinko pakalniui į rytmečius. Ten juos užstojo keleriopo dažo šviesi orarykštė. Vėjelis jau guldamas vos tik virpina jaunitelius, dar gelsvus lapelius. Petras nieko nematė nei bojo; atsidūsėjo ir užsimerkė, nes jį prislėgė kaip sunkiausias akmuo. Visa nelaimės kaltė sugulė ant jo. Širdį slėgė skausmas: galvoj maišėsi Marcės priekaištai. Nieko nebeturėjo nusiteisinti. Rodės, jog dangus užgrius ir kalnai užvirs ant jo; rodės, jog visas pasaulis jį patį kaltina, pagaliau paukšteliai patys kaip sakyte sako. Raibasis strazdelis ties pat jo viršugalviu, eglėje, čiauškéjo aiškiai: „Nieko nekaltink, nieko nekaltink! Tavo kaltybė, tavo kaltybė!“ Geltonsnapis varnėnas švilpdamas tvirtino: „Teisybė, teisybė, teisybė!..“ Garsusis budutis toliau miške spigino: „Tu tu tu, tu tu tu!“ Meleta pridėjo: „Pats, pats, pats, pats, pats!“ Lakštingalėlė maželėlė ant daubos skardžio pleškėjo: „O taip, o taip, tu pats, tu pats, kaltesnis, kaltesnis!“ Varna lėkdama ir ta krankė: „Kaap-gis! kaap-gis! kaap-gis!“ Mėlynasis balandis iš tiesų supykęs brūkavo: „Pertu Kurmelį, pertu rupūžę, per nugarą... brūklys!“ Margasis kikilis taip pat

tyčiojosi: „Skamba Marcelės, cink cink cink, cink cink šimtukai!“ Lakioji blezdingėlė, ore skrajodama, liežuvi laidė: „Nabagėli, nabagėli! Neglamžavęs, nemylavęs meilės nenorėki!“ Artojo draugelis, vieversėlis, virpėdamas aukštyn, aiškiai, kaip iš kuodelio, vyturiavo: „Tarei, tarei — man vis tiek, man vis tiek, by tik piniginga, by tik lobinga! Turtus naudas turi, meilės laimės neturi... mat, ne vis tiek, ne vis tiek!..“ Pasipūtęs tetervinas ir tas savo patarimą davė, ulbėdamas: „Parduoki prastą pačią, pirkis gerą! parduoki prastą pačią, pirkis gerą!“ O ta vandens vištikė, — ar ne rupūžikė, — braidydama po klaną, spigina: „Pliks paliks! pliks paliks!“ Pagaliau tas kuisis, menkas vabalas, į ausį prisilindęs, zyzia: „Broleli, broleli! Norėjai rublelio, rublelio!“ Visi tą patį tvirtina ir tvirtina, net ausys cypia Petru. Atsižvelgė į saulelę. Ta merkdama tarytum sakė: „Buvo mylėti, vaikaiti! buvo meilės ieškoti, buvo klausti, atsiklausti, buvo pamylėti!“ Klausėsi Petras, kas pakalnėje dar šneka. Upelis, vinguriuodamas per akmenėlius, gurgėjo: „Rūgok nerūgojęs, pati nebe rankovė, nebeišversi!.. praverčia Petru, praverčia!..“

Niekur globos. Grobėsi Petras už karštos galvos, kad neužsidegtų; grobėsi už skaudamos širdies, kad nepersprogtų. Atsigrėžė dar į orarykštę. Toje rodos, pamatė Janikę, jos skaistų veidelį, geltonas kasas, rankas išskleistas, mėlynas akeles merkiančias: „Eikš, eikš! Aš tave priglausiu, aš paguosiu...“ Buvo ir jis rankas beskleidžias, buvo bepuolęs prisiglausti, bet iš debesies juodulio atsistojo į tarpą rūstus Marcelės veidas. Iš paniūrų žiūrėdama, rodos, šaukė: „Kelis sykius klausei, galėsiu tave mylėti ar ne? Meilės man trūksta, meilės!..“ — „Meilės trokšta, — pamanė Petras. — Duosiu ir meilę, duosiu... mylėsiu, mylėsiu visa širdim...“ — Kur bus buvusi, volungėlė čia pat į ausį sušvilpė: „Meluoji, nabagai, meluoji!“ Vėrė vėl skausmas širdį Petru. Atsidūsėjo balsu: „Motinėle mano, motinėle! Ko nepatarei meilės ieškoti?“ Atsakė griovy varlelė: „Tariau, tariau, tariau!..“

Visų prikišamas, visų persekiojamas, Petras juto, joguei jo skausmas virto apmaudu. Kumščius gniaužė, dantis tratino.

— Išgrauž jums, rupūžės! — tarė ir be atžvilgos skubėjo į priešininę. Ten nutraukęs nuo lentynos, mylimą savo baltakę lenkė, lenkė, lenkė... kol nė lašo nebeliko.

PER SIMĄ JUDĄ DIDELIAI PAKLAUSAIS TĒRA GRAŽUS PREKYMETIS; O ŠIMET, ŽIŪRĖK, IR BUS GRAŽUS. NORS VAKAR LIJO PLIAUPĖ PER DIENĄ, PO DIRVAS IR PIEVAS klanai tikšo, vieškelis vienu purvu, bet iš viršaus graži giedra. Prieš aušrą žvaigždėlės taip linksmai riba, o aušrinė, rodos, juokte juokėsi. Mėlynakė aušra skleidė savo baltą šviesą. Rytmečiuose vėrėsi kaip akis iš po blakstienos: matyti pirma baltymė, paskui vėrėsi plačiau, ir pasirodė vyzdys. Mieguosta, kaip akis panėrusi ašarose, virpėdama švitėjo nedrąsiai saulelė. Kiekviename klanely, kiekviename burbulėly, kiekviename ramos lašely atsimuša šimtais tūkstančiais žibančių spindulėlių. Auksu, žemčiūgais apibyrėjo visas pasaulis. „Diena graži išaušo, bus geras prekymetis“, — taip džiaugdamos tarė žmonės, kiekvienas kuo anksčiausia taisydamos išvažiuoti, nes kiekvienam dešimtimis buvo reikalų. Užaugo žaseliai, prakuto višteliai, svogūnai ir morkos, todėl nesiliko nė bobos: kiekviena, savo preke apsikamšiusi, kaip višta pereklė kiūtojo ratų gale. Vyras antrame žegnojo kumeles botagu, ir žingsniais per purvynus pliauškę miestelio linkui. Reikia skatiko, paskutinį kąsnį nuo burnos nutraukęs, turi parduoti.

Rodos, dar anksti tebėra, o miesčiukas jau pičpilnaitis. Braidu, taško po purvynus vyrai, o moters vežimuose žvigina paršelius, kvarkina vištas, su žydėmis riejasi. Apie pietus saulelė kažį kur užlindo. Rodos, debesų nebuvo nė balso, o lietus nei iš šen, nei iš ten, pirma smulkus, pamažu, kas kartas sodresnis, pradėjo ir iš tiesų pliaupti. Pirkėjos atspiromis, lakstydamos pro šalį, kas kartas pigiau boboms besiūlo. Vyrai susmuko į karčemas. Bobos iš apmaudo puse kainos pardavinėjo savo prekę, nes atbodo ant lietaus bestyroti.

Pragaišo prekymečio gražumas: kitas pardavė, kitas ne, kitas nusipirko, kitas ne. Apmaudingi vyrai, bobų skraidinami, taisėsi keikdami atgal ant namų braukti. Nesulaukus pavakarės, jau miesčiuke praretėjo. Kvanksojo dar nuleidę galvas arkliai, pakinkyti vežimuose ir pašaliais pabalnoti — tų vyrų, kurie buvo nusikratę bobomis, palikdami jas namie. Vyrams — ilgesni reikalai.

— Niekas, tepakvankso arklys, jis neverks ant tavo kapo! — tramdė vyrai kits kitą. — Be nenustos lyti; ar velnias gali šokie važiuoti?

— Teisybė, niekaip negali...

Taip tvirtindami kits kitą, vyrai statiniu murdėsi po smukles. Jei pasieny užklumpė kokį suoloelį, tai susisėdo visa eilė. Apsirūkę pypkių dūmais, kaip pakuroje sėdėjo. Kalbos maišėsi su žvangesiu butelių, taurių, stiklinių, šūkavimu apgirčių ir girtųjų. Blaivieji pypkes dūmė po kertes ir spiaudėsi. Vienoj ertoj smuklėj, primyniotoj asloj per sprindį purvų, pilkoj ir tamsioj nuo dūmų, tarp stačiųjų asloj kumšėjosi Kurmelis. Batai per plaštaką purvini, drabužiai varvėjo ir garavo. Kepurę atsismaukęs, girtitelaitis šlitiniavo, maišėsi po vyrus. Du pypkininkai pas krosnį, žiūrėdami į jį, kalbėjo:

— Na, kad ir Petras jau prisikaušęs. Tai kad pasileido gerti!..

— Kol motinėle priturėjo, dar bentgi vyras buvo. O dabar? Tuoju nusmuks, praleis viską per gerklę...

— Žinoma, — tarė antrasis. — Kieno geri nagai, to ir gerklė plati. Skrynias kaip nulietas, mačiau, pardavinėjo...

GERSI, RUPUZE, MANO
PIRSLY! GERSI!..

— Koksai pirma buvo vyras!.. Kas gi galėjo spėti, kad tą prieis.
— Mat, motinai mirus, ranka persimainė, — juokėsi antrasis.
— Teisybė, persimainė: nei gyvulių, nei duonos nebeliko.
— Ei, Berki! Duokš puskvortę! — šaukė Kurmelis, modamas su ranka, o su antrąja įkibęs Zoliui į apykaklę turėjo. — Gersi, rupūže, mano piršly! Gersi!.. Kad tave velniai!.. — sutratino dantis, iškėlė kumštį, kaip taikindamas duoti į snukį.

Kertėje vyrai, pažvelgę į vienas antrą, prasijuokė:

— Mat, mylės savo piršlį už gerą pačią.

— Ar piršlys kaltas, kad pats pasileido? — atšovė antrasis.

Zolys sukosi, išsikalbinėjo neturįs laiko. Kurmelis nepaleisdamas šaukė:

— Gersi, rupūže!.. Ar mano pinigų gailiesi? Dvi skrynias pardaviau, visitelius pragersiu! O taip!.. Po velniais... gersi!

Berkiukas, iškėlęs butelį su užmautu riestainiu, antroje taurę nusitvėręs, grūdosi per vyrus prie stalelio netoli krosnies. Kurmelis vilko atbulą Zolį. Atsidūrė visi vienoj kertėj — Kurmelis su Zoliu ir du kaimynai, apie juodu šnekantieji.

— A! — sušuko Kurmelis. — Ir judu čia bevampsa?

— Ei, Berki! Duokš už du auksinus butelį! Tuoju, nes kaulus sutratinsiu!.. — čirkšt sutratino dantimis. — Gerkit visi, rupūže!.. po velniais... Sveiks, piršly! R-r-ru... Gerk... gerk ant Gorio, mano kaimyno!..

— Dėkui, dėkui, — tarė sveikinamas Gorys. — Piršlį reikia mylėti.

— Ar tamsta manai, kad negers? — tarė Zolys. — Kurmelis iš mano rankos turi pačią kaip cibulę. Jau treči metai... dabar sūnų kaip rubuilį. Šit ir šiandien supiršau kitą porą. Man vyksta... jau ir poterius atliko, nedėlioj užsakys.

— Tiesa? — stebėjosi Gorys. — Ką čia tokius supiršai?

— Gerkit, po velniais!.. — šaukė Kurmelis. — Pinigai dar žviegia kišenėj...

— Supiršau Pranuką Stapučiuką su Kodaite Janike. Prie šio šit, — Zolys rodė į Kurmelį, — užpernai tarnavo. O Stapučiuukas, jūsų dvare begyndamas arklius, ėtiko ponui. Dabar duoda jam medininko vietą. — Atsisukęs Zolys į Kurmelį: — Tavo uošviai, vargšai, paliks be vietos — perdaug plačiai ėmė elgtis...

Kurmelis, žiūrėdamas baltomis, klausosi to šnekesio. Paėmęs pilną taukę, vertė sau į dantis, užsikosėjo ir užtroško, net akys pabalo. Krenkšdamas, purkšdamas išsiritu pro duris. Atsikolęs į sieną, ant vėjo kumščius gniaužė, kažį ką murmėdamas. Akys jam aptemo, gerklėj smaugė, ausyse užė, galvoj maišėsi, — rodės, jog viso miško aktainės ant jo griūva, — liežuvis stojo stulpu, nebegalėjo apsiversti; tik dantis griežė ir griežė.

— Neėjau į vidų ir neisiu nei tavęs leisiu. Dar valandėlę pabūkim. Jei neišeis, paliksim, — atsimušė Kurmeliui į ausis pažįstamas moteriškas balsas.

Atsisukęs į tą pusę, plėšė sunkias blakstienas, veizėjo, iš kur balsas. Pirma pamatė purvinus pusbačius, padelkas, kreizus prijuostės, juodas pirštines, vilnonę skepetą, baltą skepetėlį... „Ai, skaistus veidelis... tos pačios! Tos pačios mėlynos akelės!..“

— Jan... Jane, — sustingęs liežuvis negali prašnekti. Atsikosėjęs, nusispiaudęs, atsipūtęs klausė:

— Jane, ar-r-r tiesa? Zolys... rup... meluoja... sakė: pašnekėk s-s-s... — nebeklauso liežuvis.

Patylėjęs valandėlę, žiūri pusmirkomis, kodėl niekas neatsiliepia. Janikė, užsikvempusi ant pečio jauno vaikio, pašnibždais į ausį kažį ką jam šnekėjo. Kurmelis sutratino dantis, nusispiaudė, pasieniu prislinkęs arčiau, ėmė Janikę šnekinti:

— Jane, ar-r... nepažįsti manęs... Sako, tu žadi tekėti... Juk aš negirtas... pašnekėkim... aš tau...

— Kaip aš nepažinsiu dėdės? — tarė Janikė ir pabučiavo jam į ranką. — Nors retai tematau, bet neatsimainėm taip dideliai, kad nebegalėtum pažinti.

— Sako, tu žadi tekėti, ir Zolys piršliu?

— Je, nuteku. Jau padavėm užsakus. Šit ir mano jaunikis, — rodė Janikė į greta stovintį Pranuką.

Kurmeliui per nugarą kaip šaltu vandeniu perpylė. Pastirusias akis įdūrė į Pranuką. Tas pečius jam atsuko.

— O, labai pažįstamas! — atminė Kurmelis. — Tik trūksta dar klernetos į dantis... — Aiškiai atminė jo žodžius: „Būk gera, mylėk vyrą, ir būsi gerai.“

Kurmelis, prislinkęs dar arčiau Janikės, pusbalsiu paklausė:

— O ar tu tikrai jį myli?

Janikė prasijuokė, bet atsakyti nebeleido Pranukas. Nutvėręs ją už rankos, tarė:

— Einam, matyti, kad nebesulauksim piršlio.

Tai sakydamas, Janike vedinas įsmuko į žmones. Kurmelis žiūrėjo, žiūrėjo — prapuolė. „Zolys, rupūžė“, norėjo keikti, sutratino tik dantis. Stumdo žmonės praeidami. Atsikolė į sieną. Dar stumdo. Slinko toliau pasieniu, nuleidęs galvą, akis žemyn įdūręs. Juto, kad jį kažki koks sunkumas slėgia ir spaudžia prie žemės; ant akių traukiasi juodas uždangalas, rankos ir kojos stingsta. Pamišo Zolį ir kaimynus su degtine, pamišo ir savo arklius, vežimą. Kažki kokie paveikslai maišėsi galvoje: Janės mėlynos akys, Marcė juodais marškiniais, vaikas surūgęs... Ausyse skambėjo aiškus Marcės balsas: „Negaliu širdies užlaužti, negaliu nė paveizėti.“ Pagaliau ėmė klernetomis griežti visokių dainų gaidas, visokius šokius, net galva sukosi.

Karčemoj Kurmelio draugai, kol ištuštino butelius, nieko nemanė. Kai nebeliko degtinės, ėmė Kurmelio gedauti. Belaukdami jo, dar susimetė pusbuteliui. Tuo tarpu pradėjo brėkšti.

— Kur tas mūsų Petras prapuolė? — klausė kits kito.

— Jei beturėjo pinigų, kitur geria. Ar nežinai?

Zolys vėlėk juokėsi, savo jaunuosius praganęs. Ir taip visi juokuodami slinko iš karčemos. Lauke smulkus lietus dulkino, bet taip sodrus, net nuo visų pastogių vanduo čiurkšliumi tiškėjo. Vėjas šniokšdamas gainiojo lietu ir pilkus debesis. Gainiojo taip pat ir žmones iš prekymečio. Taisėsi, pliaušké po purvynus kiekvienas jau ant namų. Išėję vyrai žvalgėsi Kurmelio. Įsispyt-rėjo jo arklius turgavietėj; susipainioję, galvas nuleidę, kvanksojo ant lietaus. Zolys greitesnis — nubridęs išpainiojo ir privažiavo arčiau karčemos. Kaimynai taip pat strūliavo apie savo pabalnotus arklius.

— Kurgi dingo tas Petras, — gedavo visi. — Visai jau brėkšta. Jis girtas... kaip jam reikės parvažiuoti?

Ėjo Gorys už karčemos galo, mažne užlipo ant Petro.

— Šit kame tas judošius! — sušuko. — Už mėšlų krūvos užvirtes!..

Visi supuolę ėmė draskyti Petrą, kelti nuo žemės. Kurmelis pabudęs var-tė pabalusias akis. Ausyse dar klernetos griežė. Prie to dar prisidėjo garsus bažnyčios varpo balsas, poterių šaukiančio. Žvalgėsi atsistojęs Petras, pilkavo visi pašaliai — tiek žemė, tiek dangus. Lietus su vėju šniokštė, o Kurmelis drebėjo nuo šalčio. Išbudo, truputį prablaivo, pasitaisė diržą, kepurę. Nebėra pirštinių už ančio nei botago vežime.

— Einam į vidų, — tarė Petras. — Be nerasiu nors botagą, o pirštines velnias jau paėmė. Ant apmaudo ir šalčio išgersim dar po burną.

Zolys sutiktų, bet Gorys nepaleido Petro: sugreibė kažį kokį botagą ir varė sėsti į vežimą. Betemstant apgraisiais išpliaušké namo visi po kits kito. Petras išvažiuodamas dar ant Zolio sugriežė dantis. Raitieji spėriau nubasnojo, o Kurmelis kiūtojo susirangęs ratų viduryje. Arkliai vilkosi koja už kojos vi-duriu kelio.

— Ko čia aš turiu skubėti? Kas manęs laukia? Nebent Cimbalis? — maštė Kurmelis. — Pardaviau dvi skrynias už septynis rublius. Visitelius pragėriau, nė Kazeliui riestainio nepaėmiau. Dar mažas... neišmano...

KAS ŽINO, AR DAUG VAKAR PRAGĖRĖ?..

Kad bent kada pasibartų: „Ar tu vyras, ar tu velnias, kam taip geri? Kam visus pinigus prasprogai?“ — kaip svieta bobos kad apibara, aplojoja vyrus. O ši ne: jai vis tiek, nors paskutinį švarką pragerk. Teisybė... Jai niekas nemiela, niekas nemalonu, nė vaiko nemyli, be jokios širdies... Oi, tas Zolys prakeiktasis!..“

Stojo akyse Janikė su Pranuku ir supuvusi Kupsčių troba.

— Išdulkins, aslą išsausins, langus nuplaus... — galvojo sau. — O, kad taip galėtų mainytis! Atiduočiau visitelaitę naudą, visą gyvenimą, eičiau į mišką, į supuvusią trobą prie Janės, Kazeliu tik nešinas. O čia į mano vietą Pranukas... Tur būt, ir Marcė atsimainytų, nes jį mylėtų... Vedybos visam amžiui... br-r-r! Sako, kitur maino pačias arba vyrus. Kad mane kokiai čigonei įmainytų? Nė ta nebūtų tokia... Jau kaip aš ją laikau ir myliu!..

Vėjas sušvilpė į pat ausį: „Ne širdies, ne širdies meile!..“

— Kurs nieko neturi, nieko ir nieiško... Bepigu... susidėję bus laimingi.

Stojo akyse Zolys.

— Nelaimė mano, nesusiėjau anksčiau: būčiau girdęs, girdęs, kol būtų nusprogęs! — sutratino dantis. — Kam jis juodu supiršo?.. Ar tai jis?.. Juodu, matyt, jau mylisi... — vėl dantis sugriežė.

Arkliai apsistojo, Cimbalis sulojo ir cypdamas gerinosi. Petras atsitiesė: tamsu, nors į akį durk. Ritosi iš ratų sustiręs, drebedamas nuo šalčio. Apgrabais numaustė arklius, suleido į kūtę. Pavalkus patėškęs pagal vežimą, kūturiavo į vidų. Troba nešalta, tik prirūgusi neskaniai. Petro rankos sukimbusios: kiek brėš degtukų, tiek užgesęs ar iš nagų išlėkęs. Marcė knarkia lovoj. Šiaip taip užsidegė žiburį. Ant stalo apipilta bulbių ir kokio mirkalo lėkštė pastatyta.

— Tai mano vakarienė, — sumojo. — Bulvės ir mirkalas užšalęs... Kad taip kokio karštimo lėkštelė... Br-r-r!.. — suvirpėjo.

Sukiurnėjo vaikas lopšyje. Petras lenkėsi, norėjo apkabines vaiką pa-
bučiuoti, bet tvaikas toks pašoko, net atsitraukti turėjo.

— Marce, Marce! — žadino pačią, — vaikas sušlapęs, kelkis, apvalyk.
Marcė, virsdama ant antro šono, sumurmėjo:

— By tik nekriokia, tekirmėjie.

Atsisėdo Petras ant suolo. Truputį apdrungo — snaudulys apniko. Nu-
sivilkęs apsiaustą, klojosi ant galvos ir su kailiniais virto ant suolo. Dar atsi-
gulęs šaukė:

— Marce, Marce! Motin! Ar žinai naujieną? Klausykis, ar miegi?
Pati atsiliepė.

— Tavo tėvai nebeturi vietos — ponas išmetė. Į jų vietą deda Pranuką,
savo arkliganį. O tas veda Janikę, kur pas mus buvo ... užsakus jau padavė ...

Paskutinius žodžius sakydamas, jau užsnūdo. Marcė pirmųjų žodžių
išklausė snausdama, o paskutinieji kaip elektra ją užgavo. Sėdosi lovoj, žval-
gėsi mieguostomis akimis, virto vėl gulti, vartėsi ant vieno ir ant antro šono,
miegai kažki kur toli nulakstė. Petras knarkė. Marcė atsikėlė, nuvalė vaiką,
paguldė, palingavo, atsisėdusi ant lovos, rymojo pasirėmusi: kartą šypsojo,
kartą ašaros nulašėjo. Vėl atsidūsėjo, gulėsi ir vėl šokosi, šypsojo, pakaitais
ašaras braukė. Nusimalšiusi truputį mąstė, mąstė iki pat gaidžių — miegas
niekaip nebegrižo. Laikrodė išmušė tris. Šokosi Marcė, atsidūsėjo, pažvel-
gė į Petrą. Išėjusi sužadino šeimyną. Suėjusios mergos į trobą susisėdo verp-
ti. Suvirko Kazelis. Marcė, išėmusi iš lopšio, apvilko baltais marškinėliais,
bučiavo, glaudė prie savęs ir vėl bučiavo, o jos ašaros lašėjo ant vaiko burne-
lės. Numalšiusi vaiką paguldė į lovą ir pati greta atsigulė. Vaikas užmigo,
o Marcė, pašokusi atgal, liepė mergai nuvalyti stalą ir kurti ugnį, kaisti pus-
rytį. Mergos pažvelgė į viena kitą ir prasijuokė: „Kieno čia šuo pasikorė, kad
mūsų ponias tokia šeiminkė?“ Marcė rymojo ant lovos. Visoki paveikslai
ir atsiminimai maišėsi po galvą. Stojė akyse Zolys.

— Velnianešis! — pamanė. — Kam jis juodu supiršo?.. Kad jo liežuvis nupūtų, kaip man kad įlojo!..

Vėl Pranukas stojo. Rodos, girdi jo žodžius: „Viso ko pertekusi, būsi ponias.“

— Rupkės kailis, — pamanė. — Tepaveizic dabar to pertekimo — tuojau viską prasprogs.

Pažvelgė į vyrą.

— Pūzro šmotas, — pamanė. — Nei jis man sakosi, kiek iš kur gavęs, nei kiek pragėres... kaip žmonių vyrai kad prieš pačią nieko nesislepia.

Vaikas suvirko. Apkabinusi bučiavo.

— Kazeli, tu mano maželėli! Tėvas viską prasprogs, vis girtas, vis girtas... Nors man nieko nesisako, aš dėlto matau, kad gyvenimas nusmuko. Kol tu užaugsi, nebeliks nieko...

Pažvelgusi į vyrą, pagalvojo:

— Ant pliko suolo gulės per dieną neėdęs... atsikėlęs vėl prie darbo eis ar į kalvę... Kas žino, ar daug vakar pragėrė?..

ЖЕМАЙТЕ. ПЯТРАС КУРМЯЛИС. ПОВЕСТЬ.
НА ЛИТОВСКОМ ЯЗЫКЕ. ИЗДАТЕЛЬСТВО
„ВАГА“, ВИЛЬНЮС, ПР. ЛЕНИНА 50

ХУДОЖНИК АНТАНАС КУЧАС

ŽEMAITĖ. PETRAS KURMELIS. REDAKTORĖ Z. SANDIENĖ. TECHN. REDAKTORĖ B. ŠLIVINSKIENĖ. KOREKTORĖ M. RAUDONIKIENĖ. DUOTA RINKTI 1975. III. 6. PASIRAŠYTA SPAUDAI 1975. X. 23. LEIDINIO NR. 7994. ILIUSTRACINIS POPIERIUS, FORMATAS 60×90 1/8 — 6 POP. L.=12 SP. L., 4,4 LEID. L. 30 000 EGZ. UŽSAK. NR. 780. KAINA 1 RB 95 KP „VAGOS“ LEIDYKLA, VILNIUS, LENINO PR. 50. SPAUDĖ K. POŽELOS SPAUSTUVĖ, KAUNAS, GEDIMINO 10

Ž 0733-099
M 852(10)-76 8-75

L1
Že-51